Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 2 НОЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 131 (7789). ★ Мах 3 кеп.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМ

Селхан КПСС Нохч - ГIалгIай обкома аргIанара пленум хилар. Цига «КПСС XXVIII-ча съезда накъадахара кийчо еш республика партийни организацеша де дезачун программа» яха доклад йир КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева. Цо белгалдаьккхар, из программа массайолча партийни организацешта дIайовзийта хилар а цар цунна дуккха пайдане тIатохараш даь хилар а. ДIахо докладчика кIоаргга тохкам бир таханарча дийнахьа республика массайолча вахара оагIоний хьалий. Хьагучадьхар дуккха кхоачамбоацараш. Белгалдаьккхар, съезд хула ха хьатIакхачалехьа уж дIа мишта даха деза а оттаяь программа кхоачашъяра фу де деза а.

Программа ювцаш пленуме къамаьлаш дир: КПСС Надтеречни райкома хьалхарча секретара Г. МАХАУРЕ, «Назрановский» совхоза парткома секретара У. МИСЛАУРОВА, Наурски районерча «Советская Россия» яхача совхоза бригадира А. СИМЧЕНКОС, «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене генеральни директора В. ГРЕЧКОС, Ачхой-Мартановски районерча «Новосельский» совхоза бригадира М. ТЕПСУРКАЕВА, КПСС Октябрьски райкома хьалхарча секретара В. ШУТИНА, ГРМЗ бригадира Н. БРЫЗГУНОВА, Нохч - ГIалгIайчен Лакхехьарча суда председателя И. АЛБАСТОВА, республика къахьегама а тIема а ветераний совета председателя В. ФИЛЬКИНА, «Оргтехника» яхача объединене генеральни директора А. МКРТЫЧАНА.

Цар массане а доклада тIа дийцар могадарая совгIа, дуккха пайдане предложенеш а тийлар. Цул совгIа, цар теркам тIабахнйтар лаьрххIа программа кхоачашъяра чIоагIа тIахьожам лоаттабе безаш хилара.

Пленумо дийцача дешагIа боагIаш бола соцам тIаийцар.

Пленуме дийцар организационни дош: ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь Л. А. Касаев кхыча балха тIа хьожаварца цу гIулакха тIара а КПСС Нохч - ГIалгIай обкома бюро члена кандидаталлара а мукъавалийтар. Иштта кхыча балха хьожаварца мукъавалийтар КПСС обкома Идеологически отдела заведующи Г. Эльмурзаев а. Кхыча балха тIа хьожаварца шийгIулакха тIара а КПСС обкома бюро члена кандидаталлара а мукъавалийтар КПСС обкома организационно-партийни а кадрови а балха отдела заведующи А. Шаршавых.

Пленумо организационно - партийни а кадрови а балха отдела заведующелла чIоагIвир В. М. Данилец, Пленумо из хержар КПСС обкома бюро члена кандидаталла.

Фоторепортаж

ТIЕХХЬАРА ДЕНОШ

Хьалха бовларга бовдача наха эггара лоархIаме я йиллача моттиге дIакхача йиса тIеххьара метраши тIеххьара секундаши. Иштта ала йиш я моллагIа а культура хьалкхееш лаьтта оахаш, ги дIадувш, культура хьалкхееш дIахо деш дола балхаш, кхьача яьлча чуэцаш йола хIара юкъ а ахархочоа бокххача лоархIаме я. Царех цаI лертIара яьлча культура хьувкъара IаткъаргIа.

Укх сурташ тIа да Наьсарен районе гуйра чуйнйца яккхара тIеххьара денош. Лакхерча сурта тIа шоана гу аьрдехьара аьттехьа комбайнер Д. Амхадови транспортни отряда начальник С. Албакови.

Са тессача денз боад къовлабаллалца кхай тIара хьажкIаш чуэцаш ший комбайнаца бу болх сацийтац Амхадовс. Техника дика йовзаш, цунца болх бе ховш, йоккха опыт йолаш хиларо йиш хулийт комбайнерага сменни норма 8 гектар йолаш из шиъ-кхоъ гектара дукхагIа кхоачашъе. ХьажкIаш йоа ца еш чуэц цо.

ХIаьта хьаьхьа хьажкIаш дIаяхьа транспорт йоацаш сеца латтац цун комбайн цIаккха а. Транспорт массаза а кийча я хьаьхьа хьажкIаш дIаяхьа. Транспорт дика кийчъяьй С. Албакова.

Лоалахочоа новкъостал делга нохчийи гIалгIайи йовзаш йола оамал я. Совхоза шекар доаккха свеклаш дIакхахьара новкъостал де венав Червленски АТП-ара водитель Х. Хувайладов (лакхерча сурта тIа аьттехьара вар). Из говза водитель ва, цо хадданза тIеххоачашъю свеклаш дIаяхьара норма. Болх дика барах дукха Сийлен грамоташ еннай цунна. ХIаьта цо эггара езагIа лерхI «За безаварийную работу» яха знак. Цу знако хьахайт Хувайладов Хьамзата водитела болх беш ше яьккхача хана авари ца яр.

Наьсарен районе, беррига мехка а санна, хоалуш да перестройкагIа ма боагIара болча къахьегама форма толашагIа хилар.

Арендатора Т. Гайтова укх шера «Экажевский» совхозагара арендагIа хьайийцар 260 гектар лаьтта. Цу тIа хьажкIаш дIайийр. Дика хьожаш хьалкхейир хьажкIаш цун звенос. Хьийга къа зехьа дайнадац. Юкъера лаьрхIача гектара тIара 42 центнер хьажкIаш йоал. Шу чакхдоалаш звенога дуккха хIама кхоачаргхилар да из.

ХIанз тIеххьара денош да хьувкъам чуйнйца баккхара.

А. УЛАЕВ,
И. ПЛИЕВА сурташ.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ ВIАШАГIКХЕТАРА НАКЪАДОЛХАШ

ТIехьашкахьа баьккха гIа

Сона хьалхашка улл дIадаха шу чакхдоаллаш Нохч-ГIалгIай книжни издательствос арахийца «Подряд — беркатага бода никъ» яха брошюра. Цо дувц Грозненски районе В. И. Ленина цIерагIча колхоза хьайбай боахамах, арендага баьннача колхозхоша доахача толамех. Бакъдар ала мадезий, со а вар укхаза хьал геттара дика да яхаш.

Цхьабакъда, колхоза ферме кхаьчача, укхазарча цхьаццаболча нахаца къамаьл дийцача, хьайбай корпусий тховнах чууха ладар бIаргадайча шеквувла волавелар со цу гIулакхах. Цох ше мадарра дийцача бакъахьа да.

Цхьан хана цаI хинна ферма йиъ арендни звенона йийкъай. Хьалхарчоа керте латт Джаватханов Залаудин. Итт саго лелабу 200 гаргга бетташ бола етт. Болаш ба укхаза шоай гIулакх кIоаргга довза нах а. Царех ба слесарь-наладчик Дадаев Абу-СаIид, тракторист Ахмаев Мувса, дояркаш Шапиева Зара, Митарова Чакар, кхыбараш. Цхьабакъда, гIулакх доаггIача тайпара вIаштIехьдаккха аьттув балац цар.

ХIанз а ремонт янза яр доахан латта корпус. Ехар хувца шифер яц, йоккха дефицит хиннай ардакхахи корах тохача кизгахи, мохк аьгачул тIехьагIа санна оагIораяьнна латт наIараш. Иол я аьнна хьайбашта хьалхашка дилла доакъар дукхагIча даькъе чIегIаш яр. ТIаккха тамаш йий шура яккхара план укхаза кхоачаш ца яр?

Эггара цецвоаккхаш дар фуд аьлча, из да шоай де дезари де аьттув баьннари арендаторашта ца хар. Цхьабараш кхыметтел шоай цIераш яха а лоархIабац, безам боацаш дувц цар этта хьал. Хеталу царга низагIа болх байташ санна.

Тоаянза яр доахан аралехка площадкаш, гонга кхаччалца хотта латтар укхаза. Кхы хозагIа сурт дац нах Iеш болча помещенешка а. Дом, биркъал — цу юккъе бах хьайбаш леладераш.

Хьалха мел дийцар кердадаккха дезаргдар Барзанукаева Iумар керте латтача арендаторий звенон хьалаш бIаргадайча. Укхаза а саг вац шоаш даьр мелд а цох хьахиннар фуд а ховш. Геттара кIезига я доахана луш йола шура, хIаьта царна дозал тIакхетарах вIалла дувца а дезац. Доакъар шортта долча хана иштта хилча, Iай фу хургда?

Колхоза керттерча экономиста Зайналабдиев Iумара къайлакххаьац шура йоаккхача а из паччахьалкхенга йохкача а даькъе шоай боахаме аренда дIачIоагI ца еннална. ХIара дийнахьа вогIа хулаш доагIа хьал. Масала, карарча шера хьалхарча нийс бетта 1940 тонн шура дIачуяла езаш бар арендатораш, бакъда, из декхар кхоачашданзар цар.

Колхоза тIаьнса шура 250,6 тонна я, хила езачох дмъалагIа дакъа.

— Соахка кIеззига дикагIа дар хьал, — аьлар I. Зайналабдиева. — Хьалхарча кхаь кварталагIа паччахьалкхенга ехкаяр 1864,6 тонн шура. План кхоачашъяь еце а, геттара лоха дацар хьокхамаш.

Массарел чIоагIагIа садуаш я ер цифра — хIара беттача Iаттагара нийс бетта яьккха шура 1748 килограмм мара яц. Оттаяь хинна план — 1950 килограмм йоккха я ала йиш яц. Дале а, кхыметтел цох а лоархIабаьбац колхоза хьайбаш леладераш.

МалагIаш да бахьанаш? Уж дукха а тайп-тайпара а да. Царех а лаьрххIа дувца деза аьнна хеташ ва со. Эггара хьалха белгалъяккха лов ер проблема — массанена кIордаяь уравниловка. Аренда юкъейоалаяьчул тIехьагIа, хьабеча балхага, болхлочун хьинарга хьежжа а доацаш, массаболча доаркашта луш дола аванс цхьан боараме дар. Цу хьале бар бежа Iуй а. Цо аьттув лора цхьабарашта «атта» баха. Болх дика е во бой а, хIаране 200 сом киса доллар. Цох хьахиннар — наьха къахьегампа бола безам лохбелар.

ШоллагIа бахьан: чIоаггIа дезаделар арендаторашта штаташ кIезигьелга. ХIара доярка 45—50 етт лелабе безача дIакхаьчар гIулакх. Цхьанна хIаманца бакъе йиш йолаш нормаш яц уж. Лоацца аьлча, мишта могаргда цхьан кхалсага иззал доахан кхаба, детта, пул совгIа, царна эшаш дола зоотеринарни гIулакхаш де. Из тIеххьардар да дезар, эшаш бац аьнна бахьан а оттадаь цхьабола специалисташ дIабаьхандаь.

Саго тамаш е езаш хIама дац хьайбаш чулатта корпусаш тишъялари биркъе ерзари. Рузкъана кхом бе гIерташ, арендатораша колхозерча гIишлонхошцара бувзамаш хоададир. Лоадам боаца ремонт арендатораштa шоашта е могаргдац яхац аз, цхьабакъда, доккхий балхаш де ха царна тоъаргйоацалга шаьра гуш да. Ишта а доккха да тIалатта дукъ. Из даркх кхоалагIа бахьан.

Низкъала да доакъарца Iалашо яра гIулакх а. Е кхоачам боллаш хилац из, е во хул. Цунга хьежжа я хьайоаккха шура а.

Мадарра аьлча, аренда юкъейоалайича бух боацаш хургда яьха шурий Iамарч лакъа доладелар. Колхоза правлени бехкаш даха йолаелар арендаторех, цар беча балхах зе мара, пайда балац яхаш. Арендатораш а раьза боацаш хьайзар, шоашта боахама кулгалхоша деш дола новкъостал геттара кIезига хеташ. ХIанз шаьра гуш да, аренда кIал кIийле йоацаш дIайолаяь хинналга а из хаьрцалга а. Хьагучох, цхьан юкъа тIехьашкахьа баккха безаргба колхозхоша ког.

Нагахьа санна шурийна бежан. ПланагIа долчул тоъчIоагIъеннаеце, дуккха дикагIа латт из гIулакх хьайбаш дулха кхоабача даькъе. Цунна тешал деш да Байтеев Адам керте латтача звенон хьокхамаш.

Арендатора леладу 165 бежан. ПланагIа долчул тоъал дукхагIа дозал тIакхет царна. Хьинаре къахьегаш ба укхаза Адама цIеннана Марет, къонгаш Ами, Iумар, Iусман, йоI Зарета, Даудова Лида, Джабраилова Хьалимат, Оздиева Совдат. ХIаране дизза кхоачашду ший декхар.

— Хьайбашта эша доакъар Iалашдераш тхоаш да тхо, — аьлар А. Байтеева. — Цу гIулакха колхозагара оаха хьайийцад 112 гектар лаьтта. Цига дIабийнаб кен, горох, судански буц. Йолаш я тхога техника а. Цу дерригне аьттув беннаб кхоачамболлаш йол Iалашъе.

Беркате болх беш я Магазиев Абусейта кулгалду звено а. Кхаь саго дулха кхоаб 120 сиргIилг. ПланагIа 500 грамм йолаш, хIара бежана дийнахьеи буси тIакхет 620 грамм дулх. Хьагучох, укхазара аренда а дика тIехьале йолаш хиннай.

Дале а, «беркатага бода никъ» колхозхошта корабаьб ала хьалха да. Дукха да хьайбай боахаме кхоачамбоацараш, дииза дисараш, кхоачаш ца хинна уйлаш.

М. КАРТОЕВ.

НГIАССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ЗАКОНОДАТЕЛЬНИ ПРЕДПОЛОЖЕНЕI. МАССАЗАРЧА КОМИССЕ ЗАСЕДАНИ

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета законодательни предложеней массазарча комиссе заседание хьежар къахьегама, коллективаша партийни а советски а органаша, общественни организацеша, гражданаша Нохч-ГIалгIай АССР Конституцена хувцамаши тIатохараши дарах долча НГIАССР Закона, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжарах долча НГIАССР Закона, Нохч-ГIалгIай АССР моттигашкарча Советашка халкъа депутаташ харжарах долча НГIАССР Закона проекташ ювцача хана предложенешкеи яьча замечанешкеи. Из заседани дIахьош вар комиссе председатель новкъост С. В. Тумсоев.

Комиссе белгалдаьккхар, законопроекташа къахьегамхоша могаяьча, хIаьта иштта, республикерча гражданаша уж ювцача хьинаре дакъа лаьцалга.

Хьачуеннача предложенештеи замечанештеи яьча анализо хьахьекхар къахьегамхоша къаьстта перестройна политика хьаллацара, тешаме а демократически а дола паччахьалкхеи хьал хьанхоллара гIулакх чIоагIдара йоакхо елга. Хьачуеннача предложенехи яьча замечанехи 236 дувцача законий проектай хьаддача положенешта йоацIаш яр.

Массазарча комиссе членаша хьачуеннача предложенешкеи яьча замечанешкеи хьожача хана царех шоашта хетар аьлар.

Комиссе председатела заместитела нов. Е. М. Башкитовас керттерча даькъе ювцаш йола законопроекташа мога а яь, окружной хоржамашта хьалха чакхйоахаш йола собранеш ниса лархIанзар. Комиссе члена М. М. Тоховас депутаталла кандидат оттавеча а цхьан мандатни округашка хоржамаш чакхдоахача а эшаш йолча къахьегама коллективай дукхала увттадеш хинна доазув дIадаккхара а хIаьта иштта, гражданин цхьан Совета мара депутат хила йиш йоацаш доазув оттадара а йола предложени ниса лархIанзар.

Ювцаш йолча законопроектий, тийнача предложеней, яьча замечаней хьакъехьа законодательни предложеней комиссе боагIаш бола соцам а баь, уж Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме дIаяхийтар.

Комиссе балха дакъа а лаьцар, къамаьл а дир Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума организационни отдела заведующе нов. М. М. Керимовс.

КПСС ОБКОМЕ

ГРОЗНЫЙ ЦIЕЙНА КИЙЧЛУШ Я

Укх шера 31 октябре хилар аргIан йоаца КПСС обкома бюро заседани, цига хьежар г. Грозне. Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революце 72 шу дизара цIей дездара еча кийчонга.

Цу дешах лаьца отчеташ йир парте Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос, НГIАССР чурча гIулакхий министра П. И. Чернышева, торговле министра А. Н. Зубкова, респотребсоюза правлене председатела Х. М. Гуржиханова, энергетикан электрификацеи производственни объединене генеральни директора Г. С. Янина, унахцIено лораяра министра Г. У. Мальсагова, жилищно-коммунальни боахама объединене керттерча инженера А. Б. Осмаева, автотранспорта объединене генеральни директора Т. А. Ошаева, бувзама производственно-технически управлене начальника А. З. Ханта, машиннаькъа Грозненски отделене начальника А. Я. Спиридонова.

Кулгалхоша шоай отчеташка хоам бир Грозне чакхбоахача организационни а массово-политически а балхах, улицаштеи майдаштеи оформлени яра, цар санитарни хьал, медицински, бытови, торгови гIулакх делга тоадара дечох лаьца. Цхьадолча даькъе, белгалдоахар цар, цIей долча деношка городе бахача нахага дIадахача шера цу ханаца нийсдича дукхагIа кхачан товараш дехкад, хIанз йохка лаьрхIад 840 тонн дулха продукташ, 188 — колбасни изделеш, 1864 — шура продукташ, 60 — нахча, 80 — дийна чкъаьрий, 100 — коа тIара оалхазараш, 22 тонн чай, 3 миллион фуъ, 56 тонн кондитерски изделеш, дикка дукхагIа сом, баьцздаараш, иштта кхыйола продукци.

Иштта бюрога хоам бир города къахьегамхой, демонстраци чакхъяккхарца, общественни порядок Iалашъярца, культурни мероприятеш вIаштIехьъяхарца заседане ира, хьадда критика йир жилищно-коммунальни боахама, бувзама, сихха медицински новкъостал дара, городской автотранспорта службай балха тIа долча кхоачамбоацарашта. Белгалдоахар, социальни сфера цу а кхыча а доакъошка сихха йоаггIаш йола порядок оттае эзилга. Наха хьалхьееш йола проблемаш практически къестае могаргдолаш болча бехктокхамеча болхлоша дийнахьеи - буси ха делга вIаштIехьдаккха дезилга.

Хьалхадаьккхад, городе дохкаш дола товараш бахача нахага дIакхоачаргдолаш нийса дIа-са декъилга, торговле а общественни кхачан а даькъе цIенхаштта тIахьожам лоаттабар Iалашде дезилга. Овлангара тоае еза торгови гIулакх дара культура, дукхагIа терко е еза ветераний, инвалидий, цхьаь бисача къаьнача наьха, йоаггIача продукташца Iалашъе еза больницаш, школаш, берий бешамаш, яслеш. Кхы тIехьа ца тетташ сихха къоастаде деза город юкъагIа ца йоахаш йIовхалца, хица Iалашъяра, наха ханнахьа газеташи журналаши дIакхахьара, телефонни сета болх вIаштIехьбаккхара дешаш.

Итогаш еш, КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева белгалдаьккхар, парте хIара горкоме, райкоме, исполкоме, министерстве ведомстве цу сихха къоастае езача ирагIйолча проблемай ерригача комплексага сихха хьажа эшилга. Цул совгIа, из болх дерригача халкъан цIейш тIаоттача хана баь а ца Iеш, массаза а бе беза. Сага вахара, быта сферан хадданза терко е еза. ХIанз дIадоладеш да РСФСР, НГIАССР, моттигерча Советашка депутаташ харжара, кастта хургйолча КПСС XXVIII съезда кийчо елга. Цу хьалашка чIоагIа лоархIаме да массанахьа дика морально - психологически хьал хьакхоллаigдолча, республике баха беррига нах интернационально кхотзбара гIулакх дергдолчча тайпара болх вIаштIехьбаккхар.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА АРГIАНА ЙОАЦА КХОЙТТАЛАГIА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРАХ

БархIазлагIа хержача Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета аргIана йоаца кхойтталагIа сесси хьаелларгья 1989 шера 3 ноябре Iуйрийна 10 сахьат даьлча КПСС обкома политически дешара ЦIагIа.

Депутаташ дIаязбергба 1989 шера 2 ноябре 9 сахьат даьлча денз 18 сахьат даллалца Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме (пр. Победа, 29, 4-гIа этаж), 1989 шера 3 ноябре — КПСС обкома политически дешара ЦIагIа Iуйрийна 8 сахьат даьлча денз.

Газет дешараша уйлаш ю, дагабувл, хьехар ду

Цхьан дийнахьа хьахилац опыт

Швея - мотористкай говзал чоалхане йолчарех лархIа йиш яц. Цу балхал дукха чоалханегIа дола балхаш шортта да. Дале а, укхаза а хьинар, сабар, кулгаш кадай хилар эш. Дукхача шерий дIоаххала, Назрановски трикотажни фабрике хIамаш тегаш къахьегаш я Аушева Зайдат. 1974 шера ше 8 класс яьккха йоаллашехьа, укхаза болх бе ера Зайдат. ХIамах сакхувш, балха тIера, хьинар долаш йолча йоIо дика караёрзайир швея - мотористкай говзал. Геттара хала дар цунна балха хьалхара мул баикха. Бакъда, уллув бар тешаме новкъостий а хьехамчаш а. Тахан из ше я шин зIамагIболча нешашта тешшаме новкъост а хьехамча а. ХIамаш тегача цхьаккха операци яц цунна ца йовзаш, цул совгIа, цхьаккха модель а яц цунна тега ца ховш. Цхьа ди дIададац цо план 130—135 процент кхоачаш ца еш. Керда комсомольско - кагирхой бригада фабрике вIашагIйоллача хана Зайдата ше дехар даь хиларах, цу бригада бригадиралла хьожайир из. Цига шин шерал совгIа болх а бий, юха а швея-мотористка болх бу цо. МалагIа балха къайленаш я цун. Са хаттара жоп лу Зайдата: «Цхьаккхе а яц, балха ханах биззача боараме пайда эцар мара». Да а да из ишта. Цхьа минот зехьа йоаяц цо.

Фабрика общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лаца а кхув Зайдата. Из я № 1 йолча цеха цеховой комитета член, къахьегама коллектива совета член а. Фабрика балха хьакъехьа лаьца СТК дувцача хана массаза а конструктивни предложенеш лу цо.

Шин говзал наха дIайовзийта гIерт Зайдат. МассагIа нийслу балха тIа кьонача жехкараштa ца ховш, цхьан дийнахьа хьахулаш яц балха опыт а. Цхьабакъда, хьинар долаш, хIаман зей баккха ховш волчо сиха Iоаю из.

С. МЕРЕШКОВ.

Хетачогlа, наха эггара Iаткъашдар да уж бахача моттигашка — юрташка, городашка — эшаш бола лостам ца хилар. Шеко яц уж дешаш геттара ира Назране латтилга. Йовзаш я вайна цу хьакъехьа прессе хинна выступленеш. «Правда» яхача газетас а дийцад Назране цу даькъе долча кхоачамбоацарех лаьца. Цахаддаш дувц уж республикерча прессас а.

Вай городашка а юрташка а лостам ца хилара керттера бахьан — чурча гIулакхий отделий болх вIаштIехьа ца хилар да, аьнна, хеташ ва со. ХIана ях аз ишта? Жоп лургда.

Лостам бе беза

Масала, Назране лакха мемориальни комплекс я Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа байнараштa хетаяь. Города йисте, хозача моттиге я из.

Ховш да, мел дукха рузкъа дIадахийта хьаяь я из комплекс. ХIаьта, хьажал тахан цига доалла-чунга. Постамента тIа мехо эгаеш латт Салтечун статуя. Кагьяь, дIаяьхай гонахьа хинна гаьнаш. Дом, нувхаш, йохаяь лампаш — ийрча сурт да укхаза доаллар.

Са да тIем тIа хиннав. Иштта, со санна дукха хул укхаза шоай дай сий де а уж дагабоха а хьауха нах. Бакъда, кIезига бац деш хIама доацаш, укхаза харцахьа лела, ха дIаяхийта гуллуш бараш а. Цу наха ийрчаьккхай из моттиг. ХIара сайрийна хIана дац, аьнна, цIогIарч хьекхаш гонахьа бахача наха сагото еш хьал да укхазара дар.

Цхьаккха низ бац-хьогI уж ординга цигара йохае? Уж кхоачамбоацараш хилара духхьала алхха милице бехке я ала а валлац со. Нах шоаш а бехке ба из еза лерхIа йоагIа моттиг цу хьале оттаяра. Вешта, милице бехк ба, баха нах шийна гIонна бехаш ца хилар.

Гаьна йоацаш я йоккха завод, фабрика, массехк дешара заведени — цига хургбацар-теш цу микрорайоне лостам лоаттабе низ кхоачаргбола нах? Цу хьакъехьа уйла йича бакъахьа дар.

М. ДОЛГИЕВ,
№ 14 йолча СПТУ хьехархо.

IАЗАПА ДЕНОШ

Вайнаьха къаманна чIоагIа хало тIаэттар 1944 шера. Бовзаш болча воча наха Сталинаи, Молотовнеи, Бериянеи ларах, вайнах бокъо йоацаш СибарегIа бахийтар, хIаьта къаман автономи дIаьккхар. Новкъа хало лайначул тIехьагIа Iокхаьчар уж СибарегIа. Из хало йицъенна уж балалехьа, дагадоацар тIаэттар. ДIаоттабир къаьстта учете кхалнахи маIанахи, яздир карточкаш сурташ тIа а тоIадаь. ХIара юрта хьайийлар «спецкомендатура». Комендантa шин безам болча тайпара леладора гIулакхаш, цунга хIама оалаш лакхехьара саг вацар.

КIалха бахаш бола нах цецбоалаш арадаьлар вайнаьха сий доадеш дола «спецпереселенец» яха дош. Дукха ца говш гучадаьлар мехках баьхача наьха хьакъехьа керда «Закон». Цунна кIал кулг яздаьр вар СССР Совнаркома председателa заместитель В. Молотов. Кердача «Законо» вайнах декхарийла бир хIара кIира спецкомендатуре а ухаш кулг язде, шоаш юрта болга хойташ.

Из дар 1948 шера бIаьсти. Цу хана со тракторни бригаде учетчик вар, Акмолински областа Вишневски районе уллача Родники яхача юрта. Цкъа бригаде веначa Невкрытий яхаш фамили йолча коменданта, шийна са йоазув бIаргадайча, со кхайка» спецкомендатуре дIавийхар. Цо яздаьча каьхатах, цкъарчоа балха тIара мукъавала везаш хилар, вайнаьха карточкаш язде.

Вайнах, спекомендатуре хьа а ухаш, кулгаш яздеш бар шоай карточкаш тIа. Из гIулакх селла чIоагIа хала дацар, кхы а керда оттадаьча таIазарца нийсдича. Со спецкомендатуре дIачуваьлча, кепатехача распискай пачкаш кьайоасташ воаллар комендант Невкрытий. Вайнаьха 3 км совгIа вахача юртара дIаваха йиш йоацаш яр распискаш. Уж язде дезаш вар со.

Лакхе язъяьча юрта председателаш бар: колхоза — Суровушкин, юрта Совета — Чернов, комендант — Невкрытий. Иштта цIи йоаккхаш йолча «тройка» кара дар вайнаьха дерригa вахар. Вайнахага дайтар халагIа дола балхаш, Iай 40 градус шийла йолча хана йоли, чан да ухийтар, хIаьта аьхки аьлах аргIаш дайтар, ораш доахийтар, иштта кхы дIахо а.

Аьхки 1948 шера цу юрта вера шин дезал лехаш лела Цороев Тимур — хинна летчик, авиаце майор. Комендантага дехар дора цо дезал хьалаха новкъостал де шийна яхаш. Из теркал а ца деш, аргIаш де бригаде хьожавир из. ТIехьагIа хайра цунна дезал Павлодарски областа Качирски районе болга, цхьабакъда, цига дIаваха бокъо а ца луш кхеставора коменданта Тимур. Эггара тIехьа из ла а ца могаш, шийна шийга хинна именной тепча а теха хилар цун валар. Цу хана 32 шу даьнна саг вар из. Истола тIа иллача каьхата тIа дар: «Са да, бехк ма баккхалахь, вахар дита дIавода со, латтача гIулакхех кхеташ вац со».

Цхьан дийнахьа ера къаьга шийла Iуйре. Колхоза учетчика Гейнца йол я яха, кхо соалоз хьожайир. Моттиг 10 км никъ бе безаш яр. Раьза боацашехь а хьожабир Арчаков Идриси, Богатырев Ислами, царца вахаш вола Дмитриенко Василий. Царна тIехьа вахар Гейнц а. Цхьа ха яьнначул тIехьагIа бIаргабайра цунна наькъ тIа сайца латтараш. Укхаза дагадоацар хилар. Идриса 3 километрал совгIа ваха тиганзар, хIана аьлча, ше кулг яздаь дукха ха яц яхаш. Гейнц чугIертар. эгIазваха сатоха а цамогаш «лоамашкара эбаргаш», «мохк бехкараш» яхаш яппараш яьчул тIехьагIа, шод етта волавелар из Идриса. Гейнц говра тIера Iовежар. Шийна човнаш бIаргайча, из соалоза тIа а вилла, чехка юртарча больнице дIавигар Идриса.

Юрта совета цIеношка уллар спецкомендатура. Сайрангахьа лестача хана, хиннар долчча тайпара дувца аьнна цига вахар Идрис. НаIарагIа из дIачувоаллашехь а, тIабеттабеннача дружинникаша кулгаш дийхкар цун. Цул тIехьагIа наIараш дIа а къайла бокъо йоаца низ бир, тIаккха бийсан милице дIавигар. Цига оттадьча протокола тIа яздир: «Арчаков Идриса аькха хьисапе Гейнца йийттай», «юртдаьна Черновна хIама техай», «урс а даьккха дружинникех лата гIийртав», иштта кхы дIахо а.

ШоллагIча дийнахьа йол а йоацаш цIабаьххар Богатырев Ислами, Дмитриенко Василийи. ЧIоагIа дарз далар бахьан долаш когаши, кулгаши дохьадаь хинна уж больнице Iобувшабир. Массехк ди даьнначул тIехьагIа, больницера Богатырев милице вигар, доладелар Дмитриенкога харц тешал де яха къамаьл, латача юкъе Богатырев дакъа лоацаш хиннав алийта гIерташ. Из чакхдаланзар.

1948 шера май бутт чакхбоалача хана Арчаков Идриса гIулакх дувцаш суд хилар. Судо баьча соцамах Арчаков Идриса набахта валла ворхI шу ха техар.

Родники яхача юрта 7 км мара йоацаш уллар Красное Озеро яха юрт. 1949 шера гурахьа цу юртара нускал доаладир кьоначa саго Торшхоев Мувсас. Бокъонца дола хьоалчагIа долча хана, кхайкам боацашехь а чубаьхкача юртдаси, комендантеи дIадигар дена саьнга лаьтта нускал. Комендантагара бокъо йоацаш енай аьнна, цхьан бетта милице чуйоаллайир из. Мукъаяьнначул тIехьагIа, халла бокъо яьккхар цо Мувсайца яха. Цу тайпара масалаш дукха дар Вишневски районе.

«Спецкомендатура» таIазар деш дола кулг хьокхаделар деша дезача берех а. Хинна духьаленаш дукха яр, 7 классашкара дIахо вайнаьха берашка ца дешийта гIерташ. Цу хана 7 класс йола школаш яр. МехкагIа даьнача берашта хала дар кердача моттигашка деша отта, хIана аьлча, царга эша каьхаташ дацар.

Январь бетта 1950 шера, сай ха шин шу кIезигагIа а яь, 7 классе деша эттар со. Деша хала дар, тоъаш дацар книжкаш, тетрадаш, ручкаш, кхыдараш а. Са дешар дIадахар коменданта дIахалцца. 1950 шера 3-гIча мае хьалхачра урокера директора кабинете чувийхар со. Цига вагIар комендант Шпорт — гIийла лакха саг. Из ассистент а волаш эрсий меттеи математикеи — ши экзамен оттайир сона. Ховш дар, школера аккхаве гIерталга, тIалгIа воландаь.

Хачуера математика хьехаш йола хьехархо Карнаухова. Сона де задача а денна, коменданта духхьал Iохайра из. Хоза бос бола кера саг кхеташ яр леладечох. Сона новкъостал де аьнна хьаIеттачул тIехьагIа, коменданта цIимхара юхь яйча соцаелар из. Хьадена задача даь валалехьа, кхыдола хаттараш дир, Даьхенахи, Сталинахи дола иллеш дагахьа хьаал, аьнна.

Директор газет дешаш вагIар, комендант истола тIа пIелгаш а детташ, гIийло илли доахаш вагIар. Гуш дар уж менна хилар.

ШоллагIча урока гургал техар. Комендант лала а волаш милице дIавигар со. Сона чуваллa 10 ди ха техар бокъо йоацаш деша ваьгIав аьнна.

Т. ХАШИЕВ,
тха штате воаца корр.

Пайданедар хьаде йиш ца хилча

Тха объединенес арахецача продукцех 90 процент берий ассортимент я. Дувца дезац из мел эшаш а хоатташ а я наха. Цхьабакъда, халахете а, тха вIаштIехьдаланзар наьха хьашташ кхоачашде, укх шерара планех лоархIадергхилара тешам байнаб. Масала, карарча шера 1-ча октябргага кхоачаш планага диллача 808 эзар сома маьха продукци потребителашка дIа ца йохийташ йисай. Гуш махиллара, тIадисар доккха декхар да.

ХIана нийсденнад цу тайпара хьал? МалагIаш да договорни поставкаш лоаттаяра планаш кхоачаш ца яра бахьанаш?

Уж дукха да. ХIаьта царех керттердар да, аьнна хет сона объединенена чуйоагIача филиалашкара, цехашкара дукха болхлой дIаахар. ТIехьарча шин шера, масала, дIавахав 570 саг. Уж ба эггара лакхагIа балха квалификаци йола, дикагIбола ремонтникаш, электрикаш, болхлой - сдельщикаш, швеяш-мотористкаш. Сенна раьза бац нах? Мичахьа дIаух уж? Раьза бац укхазарча къахьегама хьалашта, алапеш лоха хилара. ДIаух кооперативашка болх бе. ХIана аьлча, цигача шозза-кхозза лакхагIа да алапеш, дIабохийта низ, хьинар цаI долла-шехьа. Масала, тха объединене эггара лакхагIа балха говзал йолча ремонтникаша 110 условни единица гIулакх дича бетта хьаэцар 280 сомал тIехдалац. ТIаккха кооперативе царех хIаране дукха кIезигагIа условни единица гIулакх дешшехьа, бетта хьаэца алапи 400—450 сомага кхоач, иштта кхы дIахо а. Укхаза во гIулакх дир объединенена тха министерствас а. 1986 шера денз карарча шерага кхаччалца, хIара шера 1-гIа сентябрь хьатIакхоачаш кIаьнкашта лаьрхIа школьни форма тега, аьле белггала заданеш телар тхона. Кхетаде хала дац, хьа хьалаш, таронаш миштай ла а ца дувгIаш министерствас дIадехар шоаш тIадилла декхар дизза кхоачашдар. Из дар духьа салоIача деношка а балхашка арабаха безача хьал тIа оттар объединене кулгалхой, хIана аьлча школьни форма тегара ерригa а задани 1-ча сентябре йизза кхоачашъе езар. Из бахьан долаш духхьал карарча цхьан шера кхы тIа а 17 шоаттдийнахьа къахьега дийзар наьха. НийсагIа аьлча, юха а штурмовщина яр-кх оаха лелаяьр. Бакъда, хьалха лайнадале, хIанз нах раьза бацар иштта болх бе. Цудухьа цу юкъа дукха болхлой дIабаьлар. Ираза, дукха ха йоацаш, оаха цахаддаш дехарах, цу тайпара задани дIаяьккхай тхона тIера Министерствас.

Амма, цу цхьан гIулакхаца болхлой дIабувлар соцалургдац. ХIана? Тха йиш яц, кооперативашка санна, цIаьхха алапеш айде, кхы мел эшар вIаштIехьдаккха. Из дара вIаштIехьдаха деза кхыдола гIулакхаш а. Масала, царна тIатеIIа болх хьабе хила еза бийдал, дика оборудовани, из ехача хьатоае запчастеш. Къайла санна кхухьаргда, мел эшачунца уж Iалашбе хIанзалца хьа тха карагIдаьннадац. Бийдал ца тоъаш каст-каста моттигаш нийсъеннай. Из тхона лоаттайора дукхагIча даькъе Молдавера. ТIеххьарча бетташка цигача хиннача событеша, къаьстта машиннаькъахоша забастовкаш ярах, Iоткъам бир тха гIулакхашта а. ХIаьта кхычахьара бийдал вIаштIехьдаккха, министерствас бокъо ца елча, объединене йиш мичай. Iалашдаьдац тхо эшаш йолча кердача оборудованеца. Къаьстта во да запчастащца Iалашю яра хьал. Масала, укх шера объединенена хьаийта езача запчастех хьакхаьчар 10 процент мара яц. ХIаьта тха болх конвейерни хьисапе ма бий. ДIаоттае запасной оатхал йоацаш цхьа станок сецача ерригa а конвейер соцае еза. Дийцача саг ца теша а мег, запасной оатхал а йоацаш станок сацарах № 1 йолча филиале кхалнах шин кIира баьгIар кулг-кара чепилгаш тегаш.

Лакхе аз белгалдаьхача чоалханеча хьалашка а объединене экономика чIоагIъе, наха болх Iалашбеи цар алапеш лакхден наькъаш-м корадоагIаргдар тхона. Бакъда, тхо тхой кара дац. Объединене хьаю ерригa а продукци госзаказагIа йода. Кооперативашка санна маьхаш хувца, продукце ассортимент хувца е дикагIболча поставщикашца договораш увттаде, тхоашкара наьха алапеш айде тха бокъо яц. Арахеца езача продукце ассортимент а министерствас лакхера Iочуяйт.

Гуш махиллара, гIулакхаш да веларгвоацаш да. Цхьабакъда, таханарча хьалашка а болх тоабе йиш я, таронаши наькъаши долаш да. Цудухьа тахан царга махулла биззагIа болх байта гIерт тхо. Объединене чуйоагIача цехашка, филиалашка чIоагIъяьй къахьегама дисциплина, порядок. Бийдал а хьайолаеннай, № 1 йолча филиалагара дIа мел иккха коллективаш дикагIа болх бе йолаеннай. Дукха ха йоацаш, къоастае карагIдаьннад наш, къоастае карагIдаьннад тха объединене запчастащца Iалашъяр санна йола ира проблема. Московски кооперативий ассоциаце новкъосталца спецмашинашта запчастеш лоаттаяра Подольски механически заводаца договор оттадаьд объединене. ХIаьта царгара хьалхара парти хIанзле а хьакхаьчай. Айхха бувзам лоаттабу оаха къахьегамах йолча республика Паччахьалкхен комитетаца а. Цунца цхьана дукха болх бу оаха городашкара, юрташкара кагирхой тхоай предприятешка болх бе тIаувзара. Из гIулакх кIезигдукха хинна а, пайда боацаш дисац. Цу дерригне новкъостал дергхилара тийша да тхо 1989 шу чакхдоалаш тIадиса декхар меттаоттаде, из дIаккхоачаргба, аьнна.

Бакъда, из дерригa а таханарча денна декхар мара дац. ХIаьта оаха таххане а уйла е еза кхоаненна. ХIанз санна болх бе йиш яц кхоана, овлангара хувца еза гIулакх леладара оамалаш. Къаьстта чIоагIа эш тхона производства лелаеча лоIаме хилар. Министерски диктат дIаяккха еза. Иштта мара болх лерттIа дIагIоргбац. Цунах дола цхьа масал: тха Новогрозненски филиал. Дукхаза дехарахи леткъарахи халла из арендагIа дIаяла вIаштIехьдаьлар объединене укх шера. Из бахьан долаш цу коллективе лоацпача хана тоабелар болх, объединенена чуйоагIача кхыча филиалашца нийсдича дикка лакхагIа хилар наьха алапи. Хеталургда, цу коллектива тIера оаха госзаказ дIададьккхад, аьнна. Даьккхадац. Госзаказ кхоачашдаьчул тIехьагIа хьадер цар шоай лоIамагIа да: ассортимент хувцар, поставщикашцен потребителашцен бувзамаш лоаттадар, иштта кхы дIахо а. Сона хетаргахьа, тIайоагIача хана цу тайпара арендни коллективаш хьаяр гIулакх шерде деза.

Болхлой ца тоъаш хилара йола массазара проблема а дIайоаккхалургья, нагахьа санна оаха объединене филиалаш, цехаш ерригаш а юрташка Iойохке. Цигача хьабе болх а боацаш дукха ма баьгIий цIагIа мехкарий.

А. АГАБАЯН,
Грозненски швейно-производственни объединене № 1 йолча цеха слесарь-ремонтник.

ТХОГА БАЛА БА

Хьамсара редакци, массехк шу да цхьан хIамах оаха дувца. Бакъда, цхьаккха тайпа гIовле йоалаш яц тхона. Цул совгIа, хетачох, гIулакхаш денгара денга талхаш а латт.

Дукхаквартираш йолча цIеношка бахаш болча наха ховш хургда, мел йоккха хало тIаотт хий доацаш е электроэнерги йоацаш уж цIенош дисача. Геттара хала да хий ца хилар.

Назране уж кхоачамбоацараш дуккхача хана денз долаш да. Вешта, укх шера электроснабжене гIулакхаш лертIача даьннадале а, хиво тахханалца «ловзараш» леладу нахаца.

Бульварни яхача улицагIа хIара кIирандийнахьа хий хилац. Иштта футтаройна санна соц из моллагIча салоIача е цIей долча дийнахьа а. Кхы дикагIа дац Московски улицагIа бахача наьха хьал а. Вешта, укхаза наг-нагахьа дIайха хий хьадоагIаш моттигаш хуле а, кхычахьа бахараш из ираз доацаш ба.

ВIалла дIайха хий дагIац тхо дахаш долча фабрични общежите. ДIайхача хина лаьрхIа йола кранаш мукх а йна латт тха. Доккха Iазап да дукха бераш долча кхалнаха тIаэттар. ЗIамигача кухне массехк саг хул хий дIоахдеш, барзкъаш дутташ. Юкъе гIолла даа хIама кийчдеш а боахк цхьабараш. МалагIча гигиенах дувца йиш я укхаза?

МЕРЖОЕВА Т., МАРЗИЕВА М., МУТАЛИЕВА Р., МЕЦОЕВА Л.,
кхыбараш.

САЛАIАРА А КЪАХЬЕГАРА А ХЬАЛ

Безаме а болаш болх хьабара мел эшар хила деза. Бакъда, тха объединене из дерригa да аьлча харц хургда. Масала, Ермоловкера хьакхухьача ДСП Iоакъйий боарам цхьатарра хилац. Уж цхьатарра хилийта нийсъеш ха йоае езаш хул тхо. ХIаьта из болх а ха а тхона дIалархIац, хIана аьлча, уж Iоакъий ерригаш а цхьатарра йолаш хьаяйтарг лерхI Оаха цкъа дийца дитадац из дош тхоай производственни собранешка. Бакъда, цох хьахулаш хIама-м дац хIанзалца.

Цул совгIа, цхьайола Iоакъий тIатеха шпона ехий хул. Уж пайдана яц мебель еча дIаяхийта. ХIаьта уж тха хьакъестае, хьалъийеш дIакхухьаш, юстаръяха еза. Царга а иштта зехьа ха дIайода.

Iоакъий нийсъяра уж тедаш йола инструмент, машинех йоахкаю оасаш, кхыяраш ехе, уж йоацаш дисе, болх сеца латташ нийслу. ТIаккха из Iаткъ производственни плани договорни декхараши кхоачашдара. Балха ха дIайода цхьаккха хIама а ца деш. Цунга хьежжа лохлу доагIаш дола алапи а.

Тха цехе болх беш дукха къона мехкарий ба. Царна делкъийга салоIача хана безаме ха дIаяхва моттиг яц, цIе уголок яц.

Цехера фо бIеха да, из цIена лоаттадара вентиляци яц болх беш. Цехе беш бола болх чакхбаьнначул тIехьагIа кулг-юхь йила, лувча душевойш яц болх беш. Цул совгIа, болх беш йолча хана а аьттув боацаш я уж. Душевойш кIалхарча этажа тIа я, гардеробни шоллагIча этажа тIа я.

Бакъда, ЦIе уголок йиллара хьалха цеха контора хинна помещени мукъаяьккхай, из хIанз тоаеш я. Душевойши гардеробнии вIаши уллув хургйолаш нийсъеш я. Из болх байт керда хержача цеха начальника Махазаев Iумара.

Укх шерралца цеха йиш хиннаяц уж хIамаш де, хIана аьлча, дIадахача шерашка цех, ерригa объединени а санна, тIехьаюсаш яр. ХIанз план а договорни декхараш а коллективо кхоачашду. Тхо болх беш да боахама расчетагIа. Баьннача пайдан тIера цхьа дакъа культурно-бытовой хьалаш тоадарга дIадахийта таро я тха.

Цехе иштта кийчде лерхI кхалнаха дола цIа а.

Уж цхьадола кхоачамбоацараш махулла сихагIа дIадаьхача кхы а доккхагIа хургдар тха производственни толамаш. Къахьега а салаIа а хьал дика хиларга хьежжа боккхагIа хул болх бе безам а, тIаккха болх барга хьежжа да доагIаш дола алапи а.

М. ИДИСОВА,
«Терек» яхача мебель еча производственни отделене фанеровально-заготовительни оператор.

Болхлой дIа хIана бувл?

Укх тIеххьарча хана «Грознефтеоргсинтез» производственни объединенена чуйоагIача предприятеех производство шеръеш, керда техника оттаеш, чIоагIлуш хьайоагIарех цаI я А. Шерипова цIерагIа Грозненски мехкдаьтта чакхдоаха завод. Цо дукха хIамаш дIадех болхлошкара, инженерно-технически болхлошкара. Цудухьа болхлой кадраш хьакъоаста а еш, уж дIанийсъе гIерт предприяте кулгалхойи общественни организацеши. Цу даькъе беча балха формаш эргайоахаш тоаю цар. Цу темах лаьца беседа хилар тха штате воацача корреспондента А. Шерипова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача завода директора кадрайи режимеи дешашта волча заместителца Н. И. Поляковца.

— Эггара хьалхарча аргIагIа, Николай Иванович, дувца безам бар са укх гIулакхех лаьца: хьо укх тIеххьарча ханналца керте лаьттав къахьегами кхерамзлен техникеи лораяра службана. Хьалхара Iа кхоачашдеш хинначенн хIанзарчен гIулакхашта юкъе бувзамаш дийтеш?

— Цу гIулакхашта юкъе айхха бувзамаш да. МоллагIа саг балха тIа дIахьожавалехьа, цунна эшаш дола хьалаш Iалашде деза боагIача боарамагIа а кхерамзле йолаш а цо къахьегаргдолаш. Кердача участке се къахьега волавеннaчул тIехьагIарча ворхI-бархI бетта со бокъонца тийшав цунах. Ховш махиллара, шин дукхагIа йоакхо а терко а еча балха ваха гIерташ хул моллагIвола саг. Оаха цIаккха а йицъяллийтац из санна йола лоархIаме фактор.

— Мичахьара кхувл оаша кадраш, царгара оаша хьадехар фуд?

— Ховш махиллара, шин подшефни училище — СПТУ-2 я тха завода. Цудухьа цунца хадданза бувзам лоаттабу оаха. Укх тIеххьарча ханалца тхо царна а уж тхона а раьза боацаш хиннаб. ЦIенъенна дIаяьннаяц тхона юкъера уж претензеш хIанз а. Оаха керттерча даькъе белгалдаьхар дар училище кийчъеш йола кадраш хила йоаггIача хьисапе дика ца хилар. хIаьта училища коллектив тхона раьза яцар шин материально-технически база тоаяра оаха кхоачамболлаш новкъостал диц, яхаш. ГIадвугаш да хIанз уж гIулакхаш дикка хувца а денна, бокъалгахьа даьнна хилар. Духхьал укх шера училищена эшачунга дIадахийта оаха дIахьожадаьд цунна 50 эзар сом, дикка дукха ремонтни балхаш чакхдаьхад цига, кIезига яц цунна дIаенна инвентарь а.

Материальни гIулакхаш тоадалар кIезига лоархIам болаш гIулакх дац, цхьабакъда, из кхы тIа а тоадара бола цхьа лостам мара бац из. Заводчанаш кIоаргагIа хьежа болабеннаб дешархошта хьехара, кхетам балара профессега, цига хьайбеш бараш а дикагIа хилийтара тхоай низ кхоачар ду оаха. Оаха бе-башха ца хеташ дита йиш яц кхоана тхоаш долча балха боагIаргбараш малашб хар. Ховш махиллара, сага фактор керттеръяр майий производстве. Цу хьакъехьа цIенхаштара къамаьл хилар тха училища кулгалхоцца, хетаргахьа, училищес е йоаггIаш йола корректировка ергхиларга дог доахаш а да тхо. Училище деша дIаотташ бараш дукхагIча даькъе грозненцаш хилча бакъахьа хетар тхона. Практико хьахьекха махиллара, юрташкара хьа а баьхка, из училище чакхъяьккхараш атта совцац болх бе тхо долча производстве.

— Шо долча тахан со хьакхаьчача хана, ПТУ йисте а яьккха, кхоачаш балха хьаэттав а алалехьа балхара дIавала гIертача цхьан зIамигача сага наьнаца хьа хинна къамаьл хезар сона. Цунца дувзаденна хила деза-кх училище йистеьккха кадраш, заводе соцаргйолаш гIулакх де яхаш ира дош увттаделга а.

— Тхона эггара чIоагIа гIа Iаткъаш дола тха лазар да из. Училище йистеьккха тхо долча хьахьожабаь е шоай лоIамагIа баьхка, е даьшта товрах баьхка кагийнах законагIа йилла ха чакхъяллалца а ца Iеш, дIабаха тохалу. Цу тайпара болча нахах духхьал тахан ткъаь иттех саг хиннав со волча, балхара дIаваха безам болаш. МалагIа уйлаш йолаш хиннаб-хьогI кагийнах, мехкарий е цар дай уж училище деша дIаоттача хана? Грозненски химико-технологически, нефтяной техникумаш, Грозненски мехкдаьтта институт чакхъяьккхараш санна шоаш дIахьожабаьча йилла ха чакхъяллалца йолча хана болх байтаргболаш гIулакх дIачIоагIде деза. Цу даькъе дешара заведене а завода а кулгалхоша де деза балхаш дукха да.

Ца доагIаш дий теш е нийса дац теш училищерча дешархошка е дешара заведенешкарча студенташка практика е стажировка тхо долча чакх ца йоахиталга? ТIаккха мишта Iомаергья цар производство? Лоацца аьлча, царна из йовзалга а дац. ХIанз оаха бокъонца тахка а техка, хьаэц тхоаш долча практикагIа боагIа нах. ДIахо йодача хана цар къахьегаргдолча участкашка хьежабу уж. Чакхйоах алийта, моттийта йола практика, тхона а дешара заведенешта а эшаш яц.

ИIаьхий хул студентий практика. ХIанз кхаь бетта мара практикагIа хургбац уж. Хьалхарча бетта производство йовза хьажа беза уж. Цул тIехьагIа инженерно-технически болхлой гIончаш хул царех. Къаьстта боккха лоархIам болаш да кулгалдара навыкаш царна Iомаяр, болхлошца психологически бувзамаш хила уж Iомабар.

— Технически дешара заведенешца бувзамаш лоаттадарал совгIа, шоаш долча къахьегара болхлой кадраш тIахьехаш малагIа балхаш ду оаша?

— ХIанз тха заводе кадрай хьакъехьа латтача халача хьалашка диллача, лакхе цIераш яьхача дешара заведенешка гIолла уж Iалашбеш ца хилча кадрови проблема тхона тхоашта къоасталургйолаш яц. Цул совгIа, оаха айхха бувзам лоаттабу военкоматаца, милицеца, кхыча организацешца, учрежденешца. Цар а гIо ду тхона эшаш болча болхлошца тхо Iалашдара, къаьстта а эскарера цIабаьхка нах хьежабу тхо долча къахьега.

Укх тIеххьарча хана кепайоазонга гIолла оаха хоам бу заводана болхлой эшаш хиларах, иштта конкурсаш кхайкаю мукъача инженерно-технически болхлой моттигашка къахьега ловрашка конкурсе дакъа лацийтара. Къахьегара нах дIахьожабеча республикански центро тхона деш вIалла новкъостал дац. Цо тхо долча хьожаваь цхьаккха саг кхаьчавац заводе.

— ТIеххьара хаттар да хьога, Николай Иванович. Шо долча балха венача сага фу аьттув хургба аьнна хет хьона?

— Керттерга да цо доккха алапи ийдергхиларах. Производства культура а лакха я тха. Укх тIеххьарча шера заводе дукха балхаш даьд къахьегама хьалаши салоIилгеи дикагIа вIаштIехьдаккхара. Грозне мел баха тха производственникаш балха хьа а юха цIа а автобусашца кхуел. Iаьржача форда йисте тха болхлошта салаIара кийчъяь дика ши база я. ЦIенош хьалде безам мел бараштa лаьттан участкаш яла таро йолаш а да тхо. Деша даха ха йоаца бераш дIанийсде йиш я тха берий учрежденешка. Предприяте коа баьцадаараши соми бохкилга а дика вIаштIехьдаьккхад оаха. Тхона дика хет, тхо долча къахьега безам а болаш, шин гIулакх кIоаргагIа довза а гIерташ вола саг балха веча.

ДIаяздаьр
З. АЮБОВ.

Бехк баккхар

«Ха яц сога»

«30 ОКТЯБРЕ РЕДАКЦЕ ЗАДАНЕГIА «ЧЕРВЛЕНСКИЙ» КОЛХОЗЕ ВАХИЙТАВАР СО ПАРТКОМА СЕКРЕТАРА В. ПЕРЕПАДАЙ ИНТЕРВЬЮ КИЙЧЪЕ. АЬННА. КОЛХОЗА ПРАВЛЕНЕ КОРАВИР СОНА ИЗ. АЙСА ДЕНА ГIУЛАКХ АЗ ДIАДИЯЦАЧА В. ПЕРЕПАДАС. АЬЛАР. ХА ЯЦ СОГА. ПРОПАГАНДИСТИЙ СЕМИНАРЕ РАЙЦЕНТРЕ ВАХА ВЕЗА СА. СЕМИНАР ЧАКХЪЯЛЛАЛЦА А, ХЬАШТДАЛЕ. КХОАННАЛЦА Е ЦО ЙИЛЛА КХЫЙОЛА ХА ХЬАТIАКХАЧЧАЛЦА ХЬЕЖАРГВАР СО. АЗ АЬЛЧА, В. ПЕРЕПАДАС ЖОП ДЕЛАР: «СО ДИЙНА САГ ВА. ХIАЬТА КХОАНА ФУ ХУРГДА ЦХЬАННЕНА А ХАЦ». СО КХЫ ТIЕХЬАРА ЦА ВАЬЛЧА, ПАРТКОМА СЕКРЕТАРА ХЬАДДА ЖОП ДЕЛАР: 7-ча НОЯБРАЛ ТIЕХЬАГIА МАРА СОЦА КЪАМАЬЛ ДЕ ШИЙ ЙИШ ХУРГЬЯЦ. АЬННА АЗ ФУННАГIА АЛАРАХ ЦУ ТIАРА ВАЛА ТИГАНЗАР ЦО. ЦУДУХЬА ВIАШТIЕХЬДАЬННАДАЦ СА РЕДАКЦЕ ЕННА ЗАДАНИ КХОАЧАШЪЕ».

М. ЧАХКИЕВ,
корреспондент
31 октябрь.
(«Сердало» газета редактора цIерагIа язъьлча докладной тIара).

ГАЗЕТА тIа кепатоха дукхагIа йола материалаш хьалхе а кийчъю аьлча редакционни «къайле» гучаяккхац аз. ХIана аьлча, командировке водача журналиста ха эш нахаца къамаьл де, моттигера хьал довза, материал гулъе...

Редакце къаьстта теркам тIабохийт доккхача цIейна хетаю номер кийчъяра. Иштта хилар Сийлахь-боккхача Октябра 72 шу дизара хетаер кийчъеча а. Цудухьа хьалхе корреспондент вахийтар редакце Шелковской района «Червленский» колхозе.

Ховш ма хиллара, укх тIеххьарча хана кхаш леладеча, хьайбай боахаме, социальни даькъе толаме къахьегаш хьайоагIа цу боахама коллектив. Республиканcки газеташа, цу даькъе «Сердалос» а дийцад колхозхошта карагIдаьннача дикача гIулакхех. Царна бIарчча оагIув хетайир «Сердалос», червленций опыт кхыча боахамашта дIайовзийтар духьа.

Цхьабакъда, цох а кхоачам ца беш, 7-ча ноябре арайоалача номер тIа парткома секретарагара йоккха интервью эца лаьрхIадар редакце. Тхо дага хиннадар Кхачан программа кхоачашъяра, боахама экономика айяра, производствана керда технологеш а методаш а юкъейоалаяра, социальни дешаш къестадара коллектив оарцагIйоаккхача партийни организаце бу болх дIахьокха. Кхычарна из накъаялар догдоахаш оаха лаьрхIадар партийни организаце опыт кIоаргагIа йовзийта, коммунистий авангардни лоархIам а бехктокхам а айбара, демократизаце а гласносто а хьайиллача таронех дикагIа пайда эцара цо дечох, тахан ира латтача партийни вахара кхыдолча дешаех доашхаш дувца.

Халахете а, цох хIама хиланзар. Бахьан? «Червленский» колхоза парткома секретарь В. Перепада... мукъахиланзар тха корреспондентаца къамаьл де. Фу даьд тIаккха, вахача-лелача иштта а хул, аргда цхьаболча газет дешараша. ХIама даьдац, хов тхона, саг мукъавоацаш а ханаш нийслулга. Iуйрийна саготача гIулакхаша кIалвитавале — сайре яц? Тахан ха еце — кхоане яц? Е ломме яц?

Де хIама доацаш корреспондент а мича вахав Червленние. Цул совгIа, алхха шийна цхьаннена долча гIулакха В. Перепадайца къамаьл де а материал кийчъе а мича гIийртав из...

Из кхетаде, эзараш болча газет дешарий сий де парткома секретара лайнадаларе, юхь ца еш корреспондент юхаверзийтаргвацар цо. Тахан демократе а гласносто а шерра никъ баьккхача хана кхета хала да В. Перепадас лаьцача позицех. Вай мел чIоагIа гIортарах, партийни я вIалла а оалалургдац цох!

«Этика» яхаш дош да греччески метта. Дуккхача къамий метташта юкъедахад из. Цун маIан укх тайпара да: общественни вахаре а белггаларча профессиональни группашта юкъе а леладу тоам бола гIулакхаш. Масала, йолаш я лорий этика, журналистий этика, партийни болхлочун этика, и. кх. дI.

Вайна гуш ма хиллара, дерригa дIадаьлча а • нов. Перепадайна теаяц партийни болхлочун этика. Е кхы а хаьддагIа аьлча, вIалла мах ца боаккхе а наха къаьстта чIоагIа лоархIаши сий деши дола эхь - эздел. Цудухьа, доккха гIалат а далийтад цо: ше ак аьлча, ше мукъавац, аьнна, бахьан даккха велча, «Сердало» газета, из дешарий, цун корреспондента сий лохду цунна меттадале. А, из дац хиннар. Хиннар кхыдар да, цунна ховш хиннадале а ца ховш хиннадале а — цо ший «эздел» гучадалийтар.

Теша лов, «Червленский» колхоза парткома секретара В. Перепадас далийта доккха гIалат КПСС Шелковской райкомо теркал ца деш дутарг ца хиларах

РЕДАКЦИ.

«Чечeнингушстройматериалы» яхача объединенера письмош

Комиссе акта тIа кулг яздаьд

е Чир-Юртарча гIишлон материалаш еча завода истори

Хьалъе йолаьчул тIехьагIа яь ца йоалаш бала бахьаш 17 шу даьккхад цо. Юххера а 60 процент мара хьалъяь яьннаяц из. ТIехьара а цох хиннар...

Хьалха хиннача письмо тIа аз яздаьдар «Чеченингушстройматериалы» объединене керттера шиъ производственни подразделени эргйоаккхаш я, яхаш. №№ 1-и, 2-и, йолча гIишлон материалий комбинатех кооперативаш еш я, цудухьа цар кIезигагIа арахец продукци. Хьалха санна дукха продукци арахецарга уж кхача чухьнахьа дале а ах шу эш. Мишта де деза, из хьал мишта тоадергда? Из де йиш йий-теш?

Из де йиш я... Хетаргахьа, из гуш хиннад ткъо шу хьалха объединене кулгалхошта. Цудухьа, лаьрхIад цар гIишлон силикатни материалаш еш йола завод Чир-Юрта хьалъе, чуйнна из хьалъе а болабеннаб.

Хургйолча цу йоккхача завода проект оттайир волгоградски проектировщикаша. Завод хьалъе йолаьй № 245 йолча дIа-са лелача механизированни колонна коллективо.

...Болх сиха дIаболабаьб. Завод хьалъергйолча моттиге хьатIаенай техника, механизмаш, нах боалабаьб. Хургйолча завода эдани хьалъяра лард йолла сангараш яха йолаьй. ХIаьта здани хьалъяра кхоачам боллаш кирпишкаш, цемент хиннай (кирпишкаш шоай мaйий цар). ХIаьта цементни завод 150 метр мара гаьна яц. Цу заводах аьлча-м, цо иштта а республике во дола экологически хьал кхы тIа а толхаду гонахьара хьу йокъаеш, фо бIехдеш. Бакъда, гIишлонхой цунца бала бац, шоашта цемент хилчахьа.

Иштта хьале хьалъе йолайир завод. Чуйнна болх хьабора № 245 йолча ПМК гIишлонхоша. ХIара бутт, хIара квартал чакхйоалача хана къаьстта безам хулар завод хьалъеча ца доагIаш дола алапи дIаэца, премеш тела болалора. ХIаьта алапи хьаэцара заказчикага «процентовка» дика йола документ оттадайта дезар, фуннагIа даь а. Из доацаш алапена дала ахча хьахецацар банко.

Шоашта дагадехар чакхдоаккхар. Чакхдаьхар бетташка, шерашка даьха ца Iеш, бIарччача ткъаь шера. Мел дукхача хана хьалъеза юкъера мощность йола завод? ДукхагIа хилча а ши-кхо шу ха тоъаргъяц цу гIулакха. ХIаьта, Чир-Юртара завод 20 шера хьалъеш хиннай. Из яц рекорд, Гиннесса книжка тIа яккха а мегаргйолаш!?

Айдарен хаттарен хьарак а доацаш, нагахьа санна долаш хилча, укхаза доагIар эгIазвахара, рузкъан кхом ца бара хьарак. Бакъда, иштта дола хьарак хьадаьдац грамматикаша.

Объект соцаяь лоаттаяьй ялх шера, из бахьан долаш гIишло хьалъярга кхы тIа а цхьа миллион сом дIадахар. Консерваци еш 500 эзар сом дIадахар, хIаьта дIайоаккхаш а иззал ахча дIадахар.

Завод болх бе йолаялийтара ха шергара шерга йоаккхаш, итт шергара итт шерга йоаккхаш тIехьаяьхай. ХIаьта шийй хана хила маьйоагIара хинна завод хьалъяра проект а пайдан йоацача йоалаш цу йIаьхача хана дIаяьннай. Ткъо шу хьалха хьалъе йолаяь гIишлон объекташ йоха йолаеннай.

Тамаш яйташ да из гIулакх селла бе-башха ца хеташ цу ханара «Чеченингушстрой» производствени объединене кулгалхой хилар. Из теркал хIана даьдац, оарц хIана даькккхадац областной партийни организаце, республика Министрий Совета, «Чеченингушстройматериалы» производственни объединене кулгалхоша? Мадарра аьлча, из хаттар риторически, бера хьаькъале отташ да. Из иштта хиннад дIадаха итташ шераш застойни, вай дегIа ца доагIаш сайца латтача хана хиннадаь. Из ха иштта яр: «Тахан де дезар ца деш дита, ца дича итт шу даьлча а из бахьан хьайна хIама тIаккхоачаргдеце».

...Лоацца аьлча, дIадахача шера августе а завод болх бе йолаялийтара ха тиллийтача (из-м массаза туллийтар), гIулакх латтачара хьайча санна хийттадар, хIана аьлча, хIаьтта йиллар заказчика, генподрядчика, субподрядчикий викалехи правительственни аппарата болхлоехи латта штаб.

Цул тIехьагIа нийсса шу даьлча. 1989 шера август бетта РСФСР «Промстройматериалы» яхача Главка начальникага Н. С. Годинга Москве рапорт - телеграмма яхьийтар: «Завод болх бе йолаялийтара кийча я» аьнна.

МагIордаьлар из тIаккха? Завода хIанз волча директора М. У. Арсанукаевен (цу хана из директора заместитель вар) керттерча инженера Р. С. Тисаевен яхачогIа завода ков дизза хьаайттар хьекхача лакон даькккхача никелон къегаеш йола «персональни» автомобилаш. Москверен Грозненен баьхкабар начальникаши массе боарамий а рангий а болхлойн.

Болх бе йолаялийтар технологически линеех цаI. 15 минута болх бир цо. Символически блокаш йола хьалхара тележкаш продукци дIаяхьа хьагучаьялар. Начальникаша дIалийцар уж, заказчика тIабийозар; акта тIа кулг язде оттабир заказчика кулгалхой.

Бакъда, уж гIадбахар дохаде минут яханзар дуxьалваьннача завода хиннача директора М. Х. Вахаева.

Бакъда, директора яхачунта ладувгIанзар, хIанз а юкъ-юкъе йолаш йола а. республике тоалуш хьайоагIа а административно - бюрократически система котъяьлар. Комиссе акта тIа кулгаш яздир завод яь йистеяьннай, аьнна, цхьабакъда, тIехьагIа завод болх бе йолаелча кхоачамбоацараш дуккха гучадавлар.

Завод болх бе йолаялийтачул тIехьагIа ши бутт баьннаб. ХIаьта цо ца соцаш болх беш цхьаккха кIира а даькхадац. Етта кирпишкаш хьачукхухьен кийча продукци дIакхухьен вагонеткаш тIалела рельсови никъ бох. Бийдал оата хьайраш (лаьрххIа цу гIулакха йола уэлаш) болх ца беш совц еза-йоккхий электродвигателаш тIалатта кIийле йохаш хиларах. Цкъаза заводо болх ца беш сеца массехк ди доакхх йоккха напряжени йола керттерен запасной кабель каст-каста бохаш хилар бахьан долаш.

Технологически лини чакхйоалача кийчача продукце бIарчча гувнаш латт. Из я брак яь продукци. ХIаьта пенаш дотта силикатни продукци еш йола завод отходаш хулаш йоаца предприяти майий.

— Брак юхачакхйоаккха узел ца еш йитай гIишлонхоша, — йоах керттерча инженера Тисаева, — цудухьа шин бетта дуккха хьаIайнай брак яь продукци.

Эггара белгал да хIанз завод хьалъеш бола гIишлонхой наггахьа мара гуча ца боалаш хилар. Царна санна деза «кIезиг - мезиг» хIамаш, кхыча объекташка миллионаш сомаш шоаш доахаргхилча? Да а хинна дIаоттачара гIишлонхошка деxар де дезача эттаб завода кулгалхой.

Эггара низкъалагIчарех проблема я заводе специалисташ ца тоъаш хилар. Тоъаш бац крановщикаш — йиъ механизма тIа болх беш хул цхьа саг. Тоъаш бац электрикаш, механикаш, слесараш, киповцаш, наладчикаш. ХIаьта завод еш латта-м 20 шу мадий. Цу йIаьхача хана специалисташ кийчбе ца кхувш мишта бисаб теш «Чеченингушстройматериалы» объединене кулгалхой?

ХIаьта хIанз чIоагIа, кхотаенна коллектив хьахилийтар завода хьалхашка латта эггара хьалхара декхар да. Из дара мел эшар долаш да — завода гонахьа болаш ба цхьаннахьа бе болх боаца мукъа нах. Уж чуоза а царна дика хьал хилийта а деза — нах чубаха цIенош хьалде деза.

Цунца дувзаденна хIанз завода болхлошта хьалдаь доалаш латт дукха кварги раш йола цIенош. Цхьа хIама да во — квартира дIаийцачул тIехьагIа заводера дIабовла гIертараш кIезига бац. Цу тIа гIолла Шалински райисполкомо уж цIенош ханна ведомственни хургдолаш даьхача бакъахьа хила мегар.

ХIанз укх шера лаьтта тека нах бахачара бохаран 2000 шу кхоачаш хIара дезал фусамца Iалашбара программа кхоачашъе езаш хиларан тIагIолла гIишлон материалаш тоъаш яц.

Иштта хьале чIоагIа накъаяргьяр Чир - Юртарча пенаш дотта материалаш еча завода продукци. Бакъда, шера 240 миллион кирпишк арахеца лаьрхIача завода иззал кирпишкаш хьае могаргдац. хIанзарча хьале йолаш, нагахьа санна мел эшар деш ведомствен НохчГIалгIай АССР правительствен кулгалхоша новкъостал ца дой.

А. САДУЛАЕВ,
тха спец. корр.

Хьадаьчун кхом боре

Декхарех дика лоархIабеш хьабоагIа укх шера Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза хьайбаш леладераш. Ханал хьалха кхоачашйир нийс бетта шурен дулхи дIадалара планаш. План 970 тонн йолаш укх шера нийс бетта пачхахьалкхенга 983 тонн шура ехкай. ХIаьта дикка тIеxхкоачашъяьй дулх дIадалара план а. Из дехкад 176 тонн, план 155 тонн йолаш. Балха темпаш кхы лох ца еш къахьег хIанз. Iангара дахара доахан чусоцадаьчул тIехьагIа а. Дийнахьен буси хIара кхоабача Iаттагара 8,5 килограмм шура йоаккх, е соахка укх хана хинначул 1,4 килограмм дукхагIа.

Уж толамаш даьхад хаданза эргалоний наькъаш а лехаш, доаркаша, зооветеринарни специалисташа хьинар ца кходеш къахьегарах.

— Къаьстта укх шера дика дIабода тха болх, — йоах колхоза керттерча экономиста Н. Гладковс. — Сога хаьттача, керттера цун бахьан да доакъара база тха боахаме дика хилар. Iа хьатIа доагIаргдолга кхетадеш шортта Iалашдаьд оаха доакъар. Цудухьа тха аьттув баргба рационо дIадеххача тайпара из хьайбашта дIадала. Дика ваIштIехьььккхай укхаза социалистически яхь а. Даьча балхий итогаш хIара дийнахьа ю. Уж дIайовзийт. ХIаьта беркате къахьийгараш, шоай планаши декхараши тIеххкоачашдаьраш премешца белгалбоах.

ДикагIча оагIорахьа чакхдоах укхаза зооветеринарни гIулакхаш. Цар бокъонаша дIамадеххара, цхьа мероприяти йитац кхоачаш ца еш. Цудухьа, кIезига хул Iаьхара дисаи цамогаш хиннеи доахан.

Нийс бетта планаш кхоачашъяр-м дика да. Бакъда, кхоачамбоацараш нийсделча дIахо а болх иштта толаме дIагIорг бий - хьогI аьнна хеталу. Царех да, фермашка Iан кийчо яра болх укхаза эшшача боараме вIаштIехьбаьккха ца хилар. Цхьацца йолча фермашка хIанз а тоаянза я кIийле, кизга бIалгаш доацаш да цхьадола кораш, еха латт наIараш. ХIаьта коа-карта бIеха я, тховтIа цхьаццанахьа йоацаш я шифер. Уж кхоачамбоацараш шоай ханнахьа цIа хIана даьхадац аьнна оаха даьча хаттара жоп делар керттерча экономиста Т. Гладковс.

— ГIишлон материалашта чIоагIа къе да тхо, — аьлар цо. — Ремонт яра гIулакхаш дерригаш цунца дувзаденна да. Уж ца хилча цу гIулакха тхо де хIама долаш дац.

Укхаза Т. Гладковс аьлначо цхьа ши дош тIатоха безам ба са. МоллагIа дале а ший балха тIа хьадечох боахама болх тоабара доглазаш ца хилча, лертIа из хьаде безам багIац, е хьалой а цхьа бахьан мара дац. Иштта, из принцип йолаш ба, аьнна, хеталу укхазара кулгалхой.

Тахан шоай планаш кхоачашъю укх боахаме, бакъда, кхоана боккъонца дола Iа хьатIаэттача, хIанз санна йолча ферма помещенешка доахана Iа доаккхе из хьокхам дуккха лаьгIлургба.

Ч. МАГОМЕДОВ.

ТIехъабусараш болча

Еррига таронаш оарцагIъяха еза

Дукха ха йоацаш а тIехь Грозненски района боахамашта юкъе толашагIбола боахам бар «Атагинский» совхоз. Цо дика хьувкъадора ялат, доакъара культураш. Цига эггара хьалха юкъейоалайир коллективни подряд, хIара шера бIаьш эзараш сомаш пайда бора.

ХIанз иштта дац гIулакхаш. 1989 шера генарашкара дIаийккхача цхьанна а культура хьакъехьа план кхоачашъяьяц, договорни декхараш ца дийцача а. Кхоачашъяьяц пачхахьалкхенна хьажкIаш дIаялара план а. Хьал кхы а халавIча оттаду доакъар кхоачамболлаш Iалаш ца даро: цхьан бежана лаьрхIа 8,9 центнер доакъара единица мара кийчъяьяц, вешта аьлча Iай эшачунга диллача кхозза кIезигагIа, эшар 12 эзар тонн йолаш чуелла силос 3500 тонн мара яц. Кхы а вогIа да комбикормай хьакъехьара хьал. Томараш тIехь йола хьажкIаш ерригаш а 300 тонн мара яц.

Къаьстта халача хьале ба совхоза хьайбай боахам. Цудухьа атта гIулакх дац цун керттерча зоотехникага Нажаев Iнйсайга кхаьчар. ХIаьта из цу гIулакха тIа эттар укх шера 14 феврале.

ДIабахача 9 бетта «Атагинский» совхозо пачхахьалкхенна дIа ца луш йитар 458 тонн шура. ХIаьта районе эггара кIезигагIа шура а йоаккх долаш долча дахкача доахангара. 9 бетта хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 1600 килограмм шура мара яьккхаяц. Доахана, хьаккарчашта дийнахь-бус кIезига тIаккхет дулх. Дулхи шурен яккхарга дIадодар дукха да. Цхьа центнер шура яккхарга планал тIех 10 сом дода, хIаьта дулх даккхарга — шозза дукхагIа.

Йоккха опыт йола техникосеменизатор К. Мусаев пенсе вахийтар. Цун метта эттача М. Датиевна из болх булац. Осеменени лерттIа йолаш санна хIама да, бакъда, Iаьсий-м дац хьахулаш. ТIаккха оарцагIбаьлар. Из тахка вийхар Iилманхо-ветеринарни лор Г. Съедин. Техкача гучадаьлар 302 етт Iахар биса а бахке тамаш йолаш а хилар. ТIаккха Краснодарски краера шинараш доладир. АттагIа мадий кийчдараш уж хьалкхедечул.

Совхоза кхаь а фермера доахан бруцеллези туберкулези долаш цамогаш хинна хилар. ЦхьоалагIча ферме карантин оттайир. Доаладаь шинараш кхоале а йоацаш ара юкке лоаттаде дезаш хилар. Къонача доахана лазар хилар. 9 бетта 30 бежан деннад.

Доахан помещенешка даха ха кхаьчай. ХIаьта цхьаккха а помещени кийча яц. Тховнаш деха да. Бешкарта гонахьа карт ярах, цхьан йоккха йоацача моттиге асфальт билларах доахан латгачара хьал тоаденнадац.

Шу доладеннача хана денз дIаеннача шурех дикача сортах йолаш геттара кIезига еннай. Шура шелъю а цIенъю а оборудовани хиннаяц. Укх деношка мара хьаенаяц. ХIаьта из хIанз а дIаоттаянза я.

Кабинеташкара цIогIа хьехкара хIама хургдац. Совхоза кулгалхой а специалисташ а оарцагIбовла беза совхозера хьал тоадара.

И. ИСРАИЛОВ.

Доазол дехьара

Наькъаш хьалдиза, дIавахa моттиг йоацаш, «пробкаш» хулаш малхбузен-европейски городий улицашка доаллар — мел чIоагIа нахага сагот дайташ хIама да из. Цу хьакъехьа эггара халагIча хьала тIа ярех город я Париж. Французски столице а цун йистошка а автомобилаш лелалга тоадара йола план кийчъяьяр парижски муниципалитете.

Парижски муниципалитето кийчъяьча планагIа лаьрхIад улицаш вIаши тIех мелйоалача оттаьча светофорий балха регулировани еш йола централизованни электронни система хьае.

Проект кийчъеш я Париже 30—70 метр лаьттан кIал гIолла сихха транспорт лелара йола маьхагIа болх беш хургйола бIарчча сеть хьалъяра.

Цу проекташка хьежжа предложени оттаьй цхьайола метрополитена линеш паргIата яха, аьнна, Сена тIа гIолла лелача «Хи тIа лела автобусаш» оаларий чотагIа.

СУРТА ТIА: «пробкаш» увттара бахьанех цаI да автомобилаш лоаттаяра правилаш телхаяр: ца йоагIача моттиге оттаяь автомобиль «лоацаш» йоал полици.

ТАСС фотохроника.

ЛАЬТТАН ТIА ДАЙ ХИЛА

Пловдивски область Болгаре керттера аграрни район я. ДIадувча лаьттах 8,4 процент дар кхоач цунга. 12 процент совгIа юртбоахама продукции 16 процент гарггa кхачен боаккх укхаза. Областа предприятеша Iалашъю 14 процент гаргга мехка къаман доход, 25 процент экспорт. Юртбоахама академе хьехархоехи Iилман болхлоехи 30 процент бараш укхаза болх беш ба.

Областе отрицательни тенденцеш дегIаахара тIеххьарча шера Iоткъам лоаттабир дуккхача фактораша. Укх пятилетка кхаь шера лохъелар юртбоахама производство дегIаахара темпаш, рентабельность. Массаза чIоагIа йолаш хьаена бригадаш а шоай резервни фондаш чаккхайса яьлар. Лакха механизаци йола подотрасль — ялат кхедар, — экстенсивно ух дегIа. Хьайбай продукци яккхар 4 процент гаргга айделар. Из де вIаштIехьдаьлар хьайбай продуктивность айяр бахьан долаш. Цхьабакъда, хьайбаш шоаш кIезигагIа хилар.

Юртбоахаме еш йола капвложенеш укх тIеххьарча 20 шера 37 процент гаргга мара тIакхийттаяц, хIаьта промышленносте кхозза гаргга дукхагIа хиннай. Из бахьан долаш юртарча хIара болхлочунна кхоача фондаш шозза гаргга кIезигагIа я, беррингача халкъа боахаме юкъера хьанийцача хила езачул.

Промышленностан юртбоахаман юкъерча обмена эквивалентность толхаьй. Машинай, удобреней, гIишлон материалий маьхаш шоззапхезза айденнад, хIаьта юртбоахама продуктай маьхаш дукха хувцаденнадац.

Цунах хьахиннарех цаI да юртара нах дIаахар. ХIара шера юртбоахамера 8 эзар гаргга саг дIабода. Из зе юхаметтаотталац лакха эффективность йола технологеш юкъейоалаярца а.

Экологически хьалашка хьежжа ялат леладара ларда тIа аграрни производства структура хувцийтац плановорегулирующи механизмаша. Цу тайпара гIулакх леладаро, масала, ка бола ялат лоамашкахьа леладар дIадех. Амма, цигача хIара гектара тIара 18—20 центнер ялата когаметта 70—80 центнер комсаш яха йиш я.

БКП ЦК майски (1989 ш.) Пленумо оттадаьча декхарех цаI — еррига отраслаш иштта е вешта юртбоахамца бувзам болаш хилийтар. Цхьабакъда, халахете а, практически цох хьахулар цаI да — еррига отраслаш юртбоахама продукцеца мара цун проблемашца бувзам болаш яц. Иштта, Карловски тракторни завод гусенични мини - трактораш ца еш сецар, яйна дIаяьлар самоходни шассеш. Эттар укх тайпара хьал да: техника параметраш баьцовгIай биологена хьатIайоалае езача, баьцовгIай биологи техника параметрашка хьежжа хилийта езаш хул тха.

Юртбоахама продукци дIаийеча йолча монополизмо юрта къахьегамхой доглелхийтар дерригнех а. Лакхехьарча органаша, укхаза ер юврегья оаша дIа вож юврегья оаша, яхаш амараш Iочутелар юртбоахама къахьегамхошта. Иштта мара бокъо ца хилар бахьан долаш е хьайоаккха продукци а пайдан хилацар е из дIаэца нах а дукха тIера хилацар.

Iилмен техникен достиженеш, керда технологеш кIезига кхувл балха юкъе. Хийла гIулакха баргал етт кадрай консерватизмо а. Пхи шу совгIа ха я оаха арендни подряд ювца, цхьабакъда, дукккхача боахамашка хIанз боалуш мара бац из юкъейоалае.

Техниках бизза пайда эцац. Теша хала дале а, цхьайолча городий АПК 30 процент техника мара яц болх беш.

ХIара шера Iаальмате дукха продукци йов талхаш, ханал хьалха списани ю дуккхача машинаштен оборудованенен. ТIаккха, мегаргдолаш хIама дий, хIара кхаь шера хьайбай Iул эргадахар.

Из деррига чу а лоацаш кийчйир оаха юрта боахам дегIаккхувлара керда программа.

Эггара хьалха организацитоаяр тIара дIадоладелар, вешта аьлча, юрта къахьегамхошка дикагIа кхетабайгамхошта шоашта дIадоахалургдола кхоачамбоацараш дIаладахар тIара. «Доалахье» яхача деша маIан, чулоацам къахьегамхошка дикагIа кхехьегамхошка дикагIа кхетабайтаргбола гIулакхаш чакхдаха, ахархо лаьттан гаргаоза декхар оттадир оаха тхоашта хьалхашка. Подряд а аренда а балха юкъекхувлара йоккха опыт Iоаяьй оаха хIанзле. ДIадахача шера 43 эзар договор оттадаьд подрядагIа болх бе. Цу договорий кIийлен тIа кхедаьд малхбоален сортагIа дола деррига тхьамка, парникашкара помидораши, хьалха хьайоала коартоли, Вирджиния яхача тхьамка 89 процент, мерзача бурча 78 процент, ка болча ялата 77 процент, хьайбай 60 совгIа процент. Хьувкъамаш а цIаьхха айдалар. Иштта, Мало-Конар яхача юрта помидораш кхеча бригадас хIара гектара тIара 193 центнер помидораш мара яхац, тIехъяьхача а. ХIаьта Златитрап яхача юрта подряд юкъейоалайичахьа хIара гектара тIара 572 центнер а цхьаболчар 900 центнер а помидораш йоах. ХIаьта а дуккха йола бригадаш хIанз йолалуш мара яц подрядагIа балхаш де.

Аренда юкъекхувла доладеннача хана «Вайна санна деза из? Вай - м подрядо а бу дика болх» йоахар цхьаццабараша. Эггара хьалха дIадаккха дезар да из: сатийна Iохари консерватизми. Геттара лоархIаме да къаьсткъаьстача производствашта юкъе стимулаш хьаькъалца дIа-хьа екъар, подрядагIа болх беш бараш цхьан подотраслера вокх подотрасле ударгбоацаш.

Кердача организационнопроизводственни структурай модель кийчйир Iалама-климатически хьалашка, областерча экономически демографически ситуацега, производительни низий концентрацеген специализацеген хьежжа. Цу ерригача факторашта теркам тIа а бохийташ вIашагIдохка лаьрхIад коллективно лаьтта леладара кхаь тайпара боахамаш. Хьалхарча тайпара дараш шаьрача, лакха концентраци а специализаци а йолаш дика дегIадаьхка производительни низаши промышленни технологеш балха юкъекхувлара дика хьалаши долча хургда. Уж таханара чIоагIа бригадаш я. ТIехьа тIайоагIача хана уж подрядагIен арендагIен болх бе йолалургья. ШоллагIча тайпара дола боахамаш хургда лоамашкахьа. ДукхагIйола бригадаш шоаш йоахалургьяц, цудухьа таханарча АПК ларда тIа вIашагIйохка езаргья уж КХЗ. КхоалагIча тайпара дола боахамаш лоамашка хургда. Цигача АПК ларда тIарча кердача коллективни боахамашта арендагIа леладе лаьттен хьайбаши дIатергда къаьст - къаьстача нахага е вIашагIкхийттача коллективашка. Цунца цхьана кооперативащцен арендаторашта гIулакх дара йолча кхыча организацещцен вIашагIъетталургья КЗХ.

Консервни заводаша, дулха комбинаташа, лаьтта леладара коллективни боахамашка вIашагIйохкаргья юртбоахама продукци чакхъяккхара аграрно - промышленни фирмаш. Цар декхар да бийдала производство айеча шоай ерригача финансех пайда эцар. КЗХ, пачхахьалкхен, общинни кооперативни фирмаш вIашагIъеттаялар уж ядача территорешка хьежжа хургдац. Цар декхар — гIишлони мелиоративни балхаш дар, юртбоахама продукци дIайийяр, фирмайн боахамийн хьашташта жоп луш дола кхытайпа гIулакхаш дар.

ХIаьта, юртбоахама производствах промышленни предприятеш хьатохар духьа, экономика неаграрни сектора средствашта аккумулировани ергйолен тIаккха юртбоахама приоритетни лостамаш дегIаккхувлара уж дIахьежаергйолен регинальни акционерни фирма вIашагIйолла лерхI оаха. Цу фирме чуйоагIаргья Пловдивски областа 50 совгIа предприяти.

Из модель кийчъеш, цхьа принцип йицъялийтанзар оаха: массанахьа а цхьан тайпара йола организационни формаш кач ца йохкар. Къахьегама коллективаша шоаш хержача бакъахьа хетар тхона, малагIча формагIа бергба цар болх. Вешта аьлча, инициатива лохера хьалйоагIаш хилча. Организационни формаш шоаш харжа йиш хиларо айийр наьха энтузиазм, хьалхара кооперативни боахамаш вIашагIдохкача хана санна. Юрта къахьегамхоша чIоагIа бехктокхаме а хеташ дувц кердача структурий де вIаштIехьдаргдар, шоашта эггара дикагIа йола вариант хорж. Хов царна: уж шоаш ба лаьттан дай.

Васил ПЕТЛАШКОВ,
БКП Пловдивски областной комитета секретарь.

Малхбузен специалисташта хетачох Африке латтача моцала бахьанех цаI — во климатически а Iалама а хьалаш да. Континента кхоалагIа дакъа гIум йолаш да Цигара лаьтта керттера юртбоахама культураш дIа а ювш дика хьувкъам хьалкхебара пайдана дац.

«Уорлд Монитор» яхача американски журнала тIа долча схематически картага хьежача (сурта тIа) африкански пачхахьалкхенашка хIара долларах 40 цент пайда юртбоахамо бу, хIаьта, юртбоахама производство дегIаккхувлара бюджетера 10 процент мара дIадахийтац.

СУРТА ТIА: Мозамбикера баьцадаараш кхедеча кхай тIа. Мехка ахенел совгIа йола баьцадаарий продукци кооперативий членаша хьалкхею.

ТАСС фотохроника.

Граждански оборона ди

Чакхъяьлар граждански оборона республикански месячник. Из чакхъяьнна ди цIей санна дездир. Из дIадоладелар В. И. Ленина цIерагIча майда тIа митинг ярца, из хьайийлар горисполкома председатела заместитела К. Музаева. Военизированни йоацача формированеша говза а сиха а баха нахи халкъа боахама объекташи лорае кийча хиларах дийцар митинге Шерипова цIерагIча ГНПЗ радиационно-химически тIахьожам лоаттабеча поста командира Ряполов Витале, «Оргтехника» яхача производственни объединене бувзама группа командира Карпенко Анатоле, электромеханически завода санитарни дружина командира Долгова Тамарас, ЧИГУ-рча санитарни дружина звеньеваяс Гаспарян Светланас. Митинга доакъашхоша В. И. Ленина памятника хьалхашка зизаш дехкар.

Военизированни йоацача формированей состав торжественни марщаца чакхъяьнначул тIехьагIа майда тIа дIаоттайир граждански оборона хьашташ кхоачашдеча пайда ийбеш йола инженерни а цIера духьалара а техника. Иштта укхаза хьокха оттаяьяр нах даарца, кхачан а промышленни а товаращца Iалашбергбола дIахьа лелаш йола пункташ. Царна кулгалдеш бар общественни кхачан объединене «Восток» яхача кафегара Тангиева Зара, Октябрьски розничани торгови объединене № 34 йолча тикагара Дашаев Рамзан, «ПОГНОС» объединене ОРС а № 17 йолча тикагара Газиков Берснакъа.

Иштта майда тIа яр НГIАССР торговле министерства ГО санитарно-технически кхачан лаборатори, цунна кулгалдеш яр Кухтина Валентина. Шоай функциональни декхараш дика довзаш, уж говзаме кхоачашдеш хиларах цу формированешта НГIАССР ГО штаба начальника Сийлен грамоташа еннай.

ТIаккха «Динамо» стадионе а «Красный молот» завода сквере а военизированни йоацача формированей яхьаш чакхъяьлар. Цига маярра шоай говзал хьахьекхар разведчикаша, пожарнеша, сандружинницаша, связисташа.

Разведчикашта юкъе дикагIа хьокхамаш гойтар Старогрозненски УБР разведывательни группас (командир А. В. Шульга) «Автоспецоборудование» яхача завода нах кIалхара бахара лаьрхIача группас (командир — Ю. Ф. Заразов). ТIахьожам лоаттабара постаншта юкъе хьалхара моттиг яьккхар Шерипов цIерагIча ГНПЗ-ра поста (кулгалхо В. А. Ряпов). Связисташта юкъе дикагIа бар «Грознефтегеофизика» ПО-ра болхлой (группа командир В. Ю. Сергеев). Старопромысловски района котало ера геофизически тохкамаш дара йолча НИИ-ра санитарни дружинас, (кулгалхо Е. Н. Агапова). Пожарни подразделенешта юкъе толашагIа яр Ленински районера расчет, (отделене командир С. И. Дивцев).

Юкъарча зачетага диллача хьалхара моттиг яьккхар Ленински района (ГО начальник Р. М. Таштамиров, ГО штаба начальник В. М. Бормотов). Цу яхьашка шоллагIа моттиг яьккхар Октябрьски районо.

Граждански оборона Ди ГО военизированни йоацача формированей массови хьажар а хинна дIаэттар. Иштта укхаза цар хьахьекхар дага доацача хатарех, йоккхача производственни аварех, дукха нах боабеча герзех нахи халкъа боахама объекташи лораяра хьакъехьа шоай йола таронаши средстваши.

Пермски телефонни заводе дукхагIа халкъа боахаме эша товараш арахец. Укх шера цар цаI ах миллион телефонни аппараташ арахийцай. Изделей дикал тоалуш йоагIа. Аттестаци е езача продукцех 97,5 процент яр пачхьалкхен дикала знак йолаш арахец.

СУРТА ТIА: инженер-конструктор Харисова Инга телефоний моделаш хьахьокхаш я.

А. СЕДЕЛЬНИКОВА сурт.

ЭНЕРГЕТИКА ТАРОНАШ

Специалиста хьехамаш

Энерге источникаш екъалу даим телаш яраштен цкъа луш яраштен. Хьалхарчарех я маьлха, миха, хин энерги. ХIаьта цкъа луш яр ядерни энерги. Уж щиъ тайп-тайпара Iаткъ биосферана.

Цкъа мара энерги ца луча производство лакхъю биосфера температура. Масала, духхьал цу энерге температура цхьа градус лакхъелча Iалаьмате доккха зе дала тарлу климата, иштта дерригача хьайбашта, бацовгIашта. ХIаьта из диц даим энерги телача источникаца.

ХьатIайоагIаш йола кризис дIаяккхара де дезар да даим энерги телача источникех пайда ийбелга. Даим энерги телача эггара йоккхагIйолча источникех лархIа метаргйолаш я маьлха зIанараш. Цхьаккха тайпа биосферана зе а дергдоацаш, маьлхах хьакъоастае йиш я кхо процент таргта йола энерги, уж я лаьтта Iакхоача маьлха зIанараш. Цо таро хулийтаргья хIанзарча ерригача энергоустановкаша лучул бIаьзза дукхагIа энерги яла.

ХIанз йолаш йолча даннех, михеи хинеи энергех пайда ийбе болабича, гонахьарча средана вIалла зе а ца деш, дунен тIа хIанз мел йоаккхача энергел дикка дукхагIа янкха йиш хургья из. КIорацеи мехкдаьттацеи хIанзарча технологех энерги йоаккхача хана чIоагIа зе доал Iалама а наха а, хIана аьлча, арабувл средах дIаувш бола кIурз, сернисти газ, азотеи кхыча углеводородийи окислаш.

Iалама газ эггара цIенагIа дола доагор да, духхьал азота окислаш мара аратувсац цар, йоагIача хьисапе технологи хилча уж яьге дIа а йоал. Газах энерги яккхара духьала ба. Увттаду бахьан да цо килород ю, Iанарца биосфера йIоахъю, яхаш. Цхьабакъда, уж фактораш вIалла а кхераме яц.

Ховш ма хиллара, даим пайда ийбеча энергега дIабода мах массехказа лакхагIа ба традиционничунга дIабодачул. Цхьабакъда, вIаши ниисъе йиш яц цаIаш йола опытни разработкаш, серийни йолчарца, промышленни хьисапе караерзаьяьча системашца, юхаметтаоттаеш йоацача энергетикаца.

Бокхъалдар аьлча, духхьал цIенача энергетиках дIадодар дукха да алар вIалла хIаманца доагIаш дац. Экологически даькъе зене а кхераме а йолча энергех, из дарегIа я яхаш пайда ийбар а, цхьаккха дича а де йиш йоацаш хIама да. ХIана аьлча, наьха унахцIенон зене да из.

Яьча анализаша хьахьокхачогIа, маьлха, миха, хин энергех пайда ийбелга Iалаьмате чIоагIа пайдане гIулакх да. Вай энергетике тIа-тIа кIезигагIа пайда ийбу кIорах йоаккхача энергех экологически даькъе тишъеннача технологегIа из боагабелга кIезиглуш латт.

Перспективе цхьаккха дича а ниисдалийта йиш йолаш гIулакх дац цIенъяь Iалама запасаш кхоачаяллалца царех энерги йоаккхача пайда ийбелга. Кхоачамех цIендаь дуне тIехьенна дутилга ийрча гIулакх да. Цудухьа хьахийцача ресурсех мамогга кIезигагIа пайда ийбе хьажа деза, из де йиш хургья маьлха, хин энергех тIа-тIа дукхагIа пайда ийбе доладаларца. Цунца дувзаденна сиха дегIаккхувла деза маьлха, миха, хин энерги йоахилга. Царех боагIача хьисапе пайда ийбаро керда къахьегама толамаш доахийтаргда республикерча энергетикашка.

И. БАШИРОВ,
академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института доцент, технически Iилмай кандидат.

ВЕТЕРАНАЩЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Самардийнахьа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете республика кепайоазон, телевиденей радиои ветеранаща вIашагIкхетар хилар. Царна хьалхашка къамаьл дир республика Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова. Цо дийцар дукха ха йоаццаш хиннача РСФСР Лакхехьарча Совета сессех, из демократически а мадарра духхьала дувцаш а хиларах, НГIАССР Лакхехьарча Совета хургйолча сессех, республика Лакхехьарчеи моттигашкарчеи Советашка хургдолча хоржамех, гIалгIай халкъа шоллагIча съезда решени кхоачашъяра хIанз латтачох, формальни йоацача объединеней гIулакхех.

Журналисташа яздаь а дIаоалаш а деннача дуккхача хаттарашта дика доашхаш жоп делар.

Республика социально-экономически дегIаахарах, Грозне экономически хьалах, город Грозне предприятешн жилищно-коммунальни боахами Iанга кийчбарах, Гурьевера цIабаьхка нах Iалашбарах долча хаттарашта жоп делар НГIАССР Министрий Совета отделий кулгалхоша С. Э.-М. Хадашева, В. Д. Аралина, республика Госплана председатела заместитела Л. Д. Дзейтовас, жилищно-коммунальни боахама территориальни производственни объединене начальника заместитела А. Б. Осмаева.

ЗОНАЛЬНИ СЕМИНАР

Къамашта юкъера гIулакхаш мишта дувц, интернациональни патриотически кхетам мишта лу кепайоазон тIа дувпаш Ачхой-Мартана, Грозненски, Урус-Мартана, Шатойски районий «Знамя ленинизма», «Заветы Ильича», «Ленинская правда», «Ленинец» яхача газетий редакторийи творчески сотрудникийи зональни семинар. Шатойски районе.

КПСС Шатойски райкома хьалхарча секретара В. Х. Дакалова журналисташта дийцар район экономически социальни дегIайоагIача хулача хувцамех, перспективех. Цул тIехьагIа къамаьл дир Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета доцента, экономически Iилмай кандидата А. М. Багдасаряна. Цо дийцар КПСС Центральни Комитета сентябрьски (1989 ш.) Пленумо тIайийцача къамий деша хьакъехьарча платформах. Оттаьча темах газета яздераш дувцаш къамаьл дир «Грозненский рабочий» газета корреспондента А. Д. Саганпова.

Журналисташ опыт вIаши ювцаш дагабаьлар, лоархIаме тема дикагIа ювцара предложенеш йоалайир.

НГIАССР КГБ, прокуратуре, Лакхехьарча суде

Нохч-ГIалгIай АССР кхерамзлен Комитетен прокуратуран 1989 шера 16 январе арадаьннача СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа, мехка эггара хьалхарчарча 30 — 40-гIча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а яь хинна судебни йоаца решенеш юхаяхара, иштта, репрессеш яьча граждананашта реабилитаци яра болх чакхбаьккхаб.

Юхахьежаб 2843 дешага, хIаьта цар тIа бувцача 3535 сага реабилитаци яьй. Юха ца хьожаш дитад Даймехка дехкачар а, иштта, из Указ ца доагIача наьха а дешаш.

Хьалха парте членаш хиннача вIъне хьакъехьара материалаш КПСС обкомерча партийни комиссе дIачуеннай, хIаьта, уж бюро решенегIа парте меттаоттабаьб.

Цунца цхьана республике репрессированнийчар а цар гаргарча наьха а заявленеех гIулакхашка юхахьажара болх дIахо беш ба. Духхьал 1988 — 1989 шш. прокурора протестах НГIАССР Лакхехьара суда 131 дешага хьежа а хьежа, 351 сага реабилитаци йир. Парте меттаоттаваьв 4 коммунист.

Репрессей шерашка судебни органаша бехке баьча наьха уголовни дешашка юхахьажара болх дIахо беш ба.

ХАЛКЪА КХОЛЛАМ

Наг-нагахьа къоалах вахе, шийн юртахой хIама а лоччкъаеш, пхьегIа тIа сарахьа гулбеннача нахаца дувца къамаьл а долаш, саг хиннав Жовбот.

Пхьер дуаш багIаш, Насе аьннад шийн цIен-даьга: «Iа вайна кхоана дахча ца дахье, къухьарг а дахча а кхоачаденнад вай, къонах».

Iурре гIеттав Жовбот, сайре хилалехь дахча дахьаш цIа а вена, къопахий пхьегIа тIа ваха кхувргдолаш.

Шийн говр вордах дIа а ежа, ше аравоалаш, сесагага аьнгад цо: «Укх сахьате дахчан ворда а яхьаш со чувоаггIашехь, жувра хьалтIами дулхи кийча хилийталахь».

Дукха цIен-даьна раьза йоацача Насе аьннад: «Ва къонах, дала аьннадале воагIаргва ала».

— Даьра аргдац, — тIачайхав сесага Жовбот. — Низах тоаенна, вордах ежа алча а хилча, маркъилг мо кадай къонах се а хилча, аз сенна оал из?

ХьунагIа дIа а кхаьча, ше яьххача бесса сиха дахча хьагул а даь, ворда еттай Жовбота. Геми теха, дахча IотIа а чIоагIдаь, цIаволаеннав Жовбот. Наькъа юкъе кхаьчача, гувнах урагIа воагIаш, ворда хьарда токхамах чу а яха ше а валанза а ваьнна, хала, даьла балийца, говр-ворда хьалтIадаьккха, ах бийса яьннача хана вена цIакхаьчав ер. Дукха цунга хьийжа кIорда а даь, Наси тхьайса хиннай. Корах хIама техай Жовбота. Сома а яьнна, сесаг малав цига аьнна кхайкхача, дала аьннадале со-м даьра ва, сесаг, яьхад Жовбота.

ДIаяздаьр
Л. ТУМГОЕВА.

ШИЙ МАХ-М ХОВШ ХУЛ

Лоамчура лоа а деша, иштта а сиха а, Iаьржа а, шийла а доагIаш дола Тийркхы а бирсденна ха хиннай из.

— Ва нах, оарцагIа довла! — яхаш, цо хьекхаш дола цIогIа хьахазарах, геттара бирса доагIача, Тиркачу сиха Iочу а кхоссавенна, цо геттара даькъаза ваьккха Iохьош вола цхьа вIаьхий саг хьаваьккха хиннав Цагена.

ХIаьта цхьа-шн кIира даьнначул тIехьагIа, цунна баркал ала лаьрхIа, кхехкаяь котам а яхьаш Цаген волча шийн сесаг яйта хиннай вIаьхийча саго.

— Даьллахь, ма дика ховш хиннаб-кх цу хьа мара шийн мах! — яьхад, цо яйта котам цун сесагага юха а кховдаяь, ше даь гIулакх цо кхы ца лархIар новкъа хиннача Цагена.

ДIаяздаьр
МАЛЬСАГОВ Або.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Кагий нахи мехкарийи!

Академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча къахьегама ЦIеча байракха орден еннача Грозненски мехкдаьтта институто конкурсагIа боацаш дIаэц:

дийнахьарча подготовительни отделене. республике Iо а баь бахаш бола дерригача къамех нах РСФСР укх вузашка деша бахийта:

Астрахански медицински институт (дарбан гIулакх, педиатри);

Воронежски медицински институт (дарбан гIулакх, педиатри);

Дагестански медицински институт (дарбан гIулакх, педиатри);

Кубански медицински институт (дарбан гIулакх);

Пятигорски фармацевтически институт (фармация);

Рязански медицински институт (санитарни гигиена);

Ставропольски медицински институт (дарбан гIулакх, педиатри);

Ростовски медицински институт (дарбан гIулакх, педиатри).

Подготовительни отделене дIаэц халкъа боахама ерригача отраслей хьалхалатта болхлой, колхозхой (2 шерал кIезигагIа балха стаж йоацараш, царех тIехьара цхьа шу ше деша хьожавеча предприяте болх баь а йолаш), 1988 шера ноябре денз 1989 шера ноябре кхаччалца йолча хана СССР Герзащцарча Низий мугIарашкара мукъабовлийтараш. ХIаьта иштта деша дIаэц дешара заведени чакхъяьккхачул тIехьагIа шийн специальностагIа кхаь шерал кIезигагIа йоацача юкъа болх баь медицински училищаш чакхъяьхараш а.

Подготовительни отделене деша отташ бараша хьачалу:

а) заявлени;

б) предприяте кулгалхочо, эскара даькъа командира енна направлени;

в) юкъера дешар дийша хиларах дола документ (подлинник);

г) производственни характеристика;

д) къахьегама книжка тIара даькхха копи;

е) могаш хиларах йола медицински справка (форма з) райисполкомо енна на-086-у);

ж) 6 фотографи 3х4 (керта тIа хIама йоацаш даькхха); правлени.

Заявленеш хьанйю 10 ноябре кхаччалца. Занятеш йолалу 1 декабре. Подготовительни отделене дешаш барашта стипенди лу бетта 40 сом боарам болаш, эшараштa общежите баха моттиг а лу.

Подготовительни отделени чакхъяьккхача, переводни экзаменаш толаме дIаенна бола нах хьалхагIе а херхача специальностагIа конкурс йоацаш института цхьоалагIча курсе деша дIаэц.

Ца кхетар хатта йиш я: г. Грозный, проспект Революци, 21, комната 2-24, 2-26 (керттера дешара корпус) тел. 936-174.

Ха дукха а ца йоаеш мишта кийчдергда цIейна хетадаь шу?

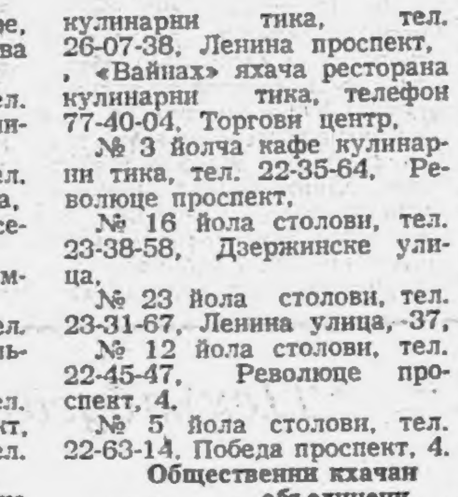

Общественни кхачан объединене укх шера 5 ноябре денз дийнахьа 12 сахьат даьлча денз полуфабрикаташ, кондитерски, кулинарни, хьоарах яь изделеш йохкаш выставкаш вIаштIехь йоахаргья укх предприятешка:

«Махачкала» яха кафе, тел. 23-53-42, Сайханова улица,

«Колос» яха кафе, тел. 29-86-13, К. Либкнехта улица,

№ 9 йола кафе, тел. 23-63-73, Сайханова улица,

«Волга» яха кафе, поселок Черноречье,

№ 27 йола кафе, Олимпийски проезд,

«Лилия» яха кафе, тел. 77-44-65, С. Дудаева бульвар,

«Арфа» яха кафе, тел. 22-29-71, Революце проспект,

«Терек» яха ресторан, тел. 26-27-95, Фидарова улица,

«Терек» яхача ресторана кулинарни тика, тел. 26-07-38, Ленина проспект,

«Вайнах» яхача ресторана кулинарни тика, телефон 77-40-04, Торгови центр,

№ 3 йолча кафе кулинарни тика, тел. 22-35-64, Революце проспект,

№ 16 йола столови, тел. 23-38-58, Дзержинске улица,

№ 23 йола столови, тел. 23-31-67, Ленина улица, 37,

№ 12 йола столови, тел. 22-45-47, Революце проспект, 4,

№ 5 йола столови, тел. 22-63-14, Победа проспект, 4.

Общественни кхачан объединени.

Бахача наьха теркамга!

Болх бе нах дIахьежабеча Нохч-ГIалгIай республиканаски Центро вахтови методагIа болх бе хьех «Д» категорегIа бола водителаш (15 ди болх беши 15 ди салоIаши хургдолаш). Общежите чуIе моттиг лу. Юкъера лаьрхIача бетта луш дола алапи 350 — 400 сом да.

Эшаш ба иштта кондуктораш, линейни контролераш, автослесараш, токараш, газоэлектросварщикаш. Къахьегарах доагIар повременно-премиальни да.

Ца кхетар хатта: г. Грозный, Революце проспект, 22.

Суда залера

IАЬРЖА IАТТАШ

ДIадахача шерашка дукха дувцар доазол арахьарча наркобизнесах, наркоманех. Хеталора, вай обществах из зулам вIалла хьокха ца делча санна. Гласносто хьадийллар вай бIаргаш. Гучадаьнна сурт ийрча дар: бIаьш эзаращ нах чуэзабар «кIайча дохьажо» шийн унзарча мазаща. Къаьстта дукха бар царна юкъе кагирхойи кхелетараши.

ЦIаккха дагардалац сона цхьан лоро дийцар:

— Капиталистически мехкашка къайлагIа йохкаш йола наркотикаш дукхагIча даькъе лаьрхIача технологегIа кийчъяь я. Цар сел боккха Iоаткъам биц сага дегIа. ХIаьта вай «зуламеча рынкашка» йохка наркотикаш «шийлача пхьараша», кустарни хьисапе хьаеш я. Цу сахьате хIалакью цар наьха унахцIено.

Лоро дувцар бакъдеш масалаш дукха да. Наркотикаш хьае гIерт цу гIулакхах вIалла кхеташ боаца нах. Цунна тешал деш да октябрь бетта Сунженски района халкъа суде дийца дош. Цох лаьца ше мадарра дувца лов сона.

Карарча шера 20-ча мае «Ассинский» совхоза кхашка опий-бийдал гулъеш лела ши йоI лаьцар милице болхлоша. Цар каьхаташка хьежача гучадаьлар, Глыбина Иринаи, Зайцева Светланеи вай республике «беханза баькха хьаьший» болга. Уж Ставропольски краерча Александровское яхача юртара бар.

Мехкараша ше мабарра хьабийцар шоаш бена никъ. Уж Iеха а баь Грозне хьабоалабаьв вай мехкахо Арсанукаев Лом-Iаьла вар. Шийдоттаг I ва яхача цхьан зIамигача сага цIагIа мехкарашта наркотик техар цо. Цул тIехьагIа Глыбинаи Зайцеваи кхай тIа дIа а бига, эрий тIаьнна мак гулъе дIаоттабир цо. Ше хи-кисе тампонаш эца аптеке вахар.

Лоткъам эцача хана гучадаьлар, Глыбина, Зайцева, Арсанукаев болалуш бола наркоманаш болга. Ираза, ханнахьа совцабаьбар уж милице болхлоша. Халкъа судо доагIаш дола таIазар дир царна.

Дега лазар деш да зуламхой 17 — 18 шу даьнна кагирхой хилар. ХIанз дIабодалуш мара бац цар вахара никъ, теша лов, дIахо йоадача хана уж шоаш даьча гIалатах кхетаргхиларах. ТIаккха мара дIаяргьяц цар, шоай биографешта яь бIеха Iатташ.

М. САИДОВ.

Хьамсара новкъостий!

Грозне Ювелирторга «Алмаз» яхача тика тIа шо доагIе тайп-тайпарча маркегIа, тайп-тайпара оформлени йола а пхьарсех доахкаду сахьаташ эца йиш я шуи дошув даьккха, хромированни, пластмассови корпусашка доахкаш. СовгIата дала оаш лехараш хила а тарлу уж.

Уж сахьаташ ниisa лелаш, дукха хIамаш довзийташ да.

ЮВЕЛИРТОРГ.

Бахача наьха теркамга!

ГIалгIай пачхьалкхен драматически театрои «Грузия-фильм» яхача киностудеи вIаши барт баь хиларга хьежжа художественни фильм доаккхаргдолаш да вай бIаьшерен 20—40-ча шерашкарча гIалгIайн нохчийн халкъий трагически истори хьахьокхаш. Фильма цIи — балха ханара яр «Геноцид» хургья. Фильма режиссер — ГIалгIай театра художественни кулгалхо Беков Мустафа ва.

Фильм дакха доладе лаьрхIад 1990 шера.

«Нийсхо» яхача ГIалгIай Халкъа Фронтои Грузе Халкъа Фронтои организацешка, къаьст-къаьстача нахага дех шоай таро йолчча тайпара цу дикача гIулакха финансови гIо дар.

Ахча дIатела мегаргда г. Грозперча Жилсоцбанкерча № 601209 йолча расчетни счете, «Геноцид» аьнна белгало а еш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

2 НОЯБРЬ,
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Футбол. Европейски кубкаш.
11.05 — Хьасташ.
11.35 — Берий сахьат.
15.30 — В. А. Моцарт. № 1 йола концерт.
16.00 — Документальни фильм.
16.20 — Къонача зрителa театр. «Загадка». «Разгадка» яха телеспектакль.
18.15 — Социологи: хаттараши жопи.
18.45 — «Тахан дунеи тIа».
19.00 — «...16 шу даланзеи бонкхагIеи».
19.45 — «Резонанс». «КГБ шийхи дуненахи».
21.00 — «Ха».
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — Музыка эфире. Перерыве (22.50) — «Тахан дунеи тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гIа класс.
11.05, 23.05 — «Кердадараш».
12.05 — «Емельян Пугачев» яха художественни фильм. 1-ра сери.
13.10 — Документальни фильм.
13.30 — Концерт.
17.45 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
18.00 — «Байтерек» яха телефильм (нохчий меттала).
18.15 — Информационно-музыкальни программа.
18.40 — «Шалера сайренаш» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Информационни программа.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Емельян Пугачев» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
23.15 — «Вай беш».

3 НОЯБРЬ,
ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Не сошлись характерами» яха художественни фильм.
9.50 — «...16 шу даланзеи бонкхагIеи».
10.35 — Мультфильм.
10.45 — Документальни фильмаш.
11.15 — Фильм-концерт.
15.35 — «Девчонка, с которой я дружил» яха берашта дола фильм.
16.50 — Мультфильм.
17.00 — Илли доахаши хаяхаювлаши я къонал.
17.15 — «Гуделка» яхача документальни фильма премьера.
17.40 — Д. Шостакович. № 2 йола симфони.
18.00 — «Iилма: теори, эксперимент, практика».
18.45, 22.30 — «Тахан дунеи тIа».
19.00 — «Юрмала-89».
19.05 — «Листопад» яха режиссера О. Иоселиане фильм. Духхьашха.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Аргентинское танго» яхача кхо сери йолча художественни фильма премьера. 2-гIа сери.
22.45 — «Берберова Нина. 67 шу даьлча...».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 7-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Вайна гонахьара дуне. 1-ра класс.
10.55 — Iилма - довзийтара фильм.
11.05, 23.00 — «Кердадараш».
11.55 — «Емельян Пугачев» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
13.20 — Документальни фильмаш.
13.45 — Ритмически гимнастика.
17.00 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.10 — Документальни фильм.
17.40 — Къахьегама ресурсех бизза пайда эца (нохчий меттала).
18.10 — «Защитники» яха передача.
18.35 — Информационно-музыкальни программа.
19.20 — «Ведзижев Ахьмада кхоллама оагIонаш». Йоазонхо ваь 70 шу дузаш (гIалгIай меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Информационни программа.
21.00 — «Ха».
21.40 — ЦТ фондашкара. «Рассказ о простой вещи» яха художественни фильм.
23.10 — Теннис. Дунеи халкъашта юкъера турнир. Францера передача.

РАДИО

2 НОЯБРЬ, ЕРА

7.40 Сихдалара баргал етташ.
7.55 — 8.00 Хоамаш. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Г. Гагиева дешаш яздаь иллеш.
11.15 «МехкгIонча».
11.30 Производственни мощностех бизза пайда эца (гIалгIай меттала).
11.45 — 12.00 Керттера критерий — дикал.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 I. Кодзоева дувцараш (гIалгIай меттала).
17.31 Юрта боахама болхлошта йола музыкальни программа.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40 — 19.00 Музыка.

3 НОЯБРЬ, ПIАЬРАСКА

7.40 «Юрта Iуйренаш».
7.55 — 8.00 Хоамаш. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Перестройка гIа боахаш я (нохчий меттала).
8.40 Музыка.
8.45 — 9.00 Октябрь гIалгIай поэтий кхолламе (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 Со иллеца енай шо долча.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагIий оазаш».
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40 — 19.00 «Советаши вахари» яха радиожурнал.

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 2 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 10 — 15, Грозне 12 — 14 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, лаьгIо догIа а делхаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсан 0 — 5, дийнахьа 7 — 12 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктохкама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-84; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи. ереи, шоаттеи деношка

СФ00317. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3217.